

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
37/2017
16. september 2017

Cena 0,50 €

Ludo Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

O KVÓTACH ROZHODLO
PRÁVO SILNEJŠIEHO
Strana 4.

JAZYKOVÝ LABYRINT
NA SLOVENSKOM JUHU
Strana 5.

POPOLUŠKA NEPOTREBUJE
MACOCHU, ALE PRINCA
Strana 6.

KEĎ POD VIHORLATOM
PANOVALI HUTY A ŽELEZO
Strana 7.

JOZEF HOLÁNIK-BAKEL,
VELKÝ UMELEC DRÓTU
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Podľa proklamácií budujeme vzdelanostnú a kultúrnu spoločnosť. Nad tým však, ako je to s našou vzdelanosťou a najmä so vzdelanosťou tých, čo nás majú pri kormidle spoločnosti nahradiť, už viac rokov doslova nariekame. A na post ministra školstva nie a nie usadiť niekoho, kto by tam pobudol viac rokov a dal rezortu dajaké zmysluplné smerovanie. Tápeme. A nie tak dávno sme svetu v osвете ukazovali smer. Učiace sa Slovensko odchodom Petra Plavčana sa potápa a politické trojvládne márne vyzerať niekoho, kto by mu hodil záchranné koleso. Ved' akéže je to len vysvedčenie, keď jednu našu univerzitu máme v poradi renomovaných škôl sveta kdesi medzi osemstovkou a tisícovkou a ďalšie dve ešte ďalej...

A kultúra? Nechcem sa dotýkať hviezd na zem spadnutých. Napísal som minule stovadsať prosieb na hlavičkový papier najstaršieho umeleckého spolku na Slovensku, aby ktosi podporil jeho reprezentatívnu výstavu k deväťdesiatemu piatemu výročiu, ved' Baník, Bubán, Cvenegrošová, Galkovci, Horecký... (vyberám len zo začiatku vyše stočlenného abecedného poradia) si hádam pár eur zaslúžia, ak sa už tituly zaslúžilým nenasia a prezidentmi vyznamenávajú rockerov... Od fondového zriedla až po zriedelné závody obostrel žiadosť o sponzorstvo hrobový nezaujím; ozvala sa iba jedna nadácia, aj tá iba s pokynom, aby sa prosbopis preštylizoval do angličtiny, keďže majú cudzi-neckú vrchnosť.

Na golfový turnaj, na ktorý pride Lasica a možno aj Kňažko, zaznieva v rozhlase (a nie v jednom) už dva týždne od večera do rána reklama, akoby tam do jamiek na greenoch padali nie loptičky, ale rovno zlaté jablčka BIB, a televízne buchtičky (všetkých stanic, zapoje sa!) – podľa toho, čo som zazrel na bilbordoch – sa už predháňajú u vizážistiek a v liftingových ateliéroch, aby ich tváričky a hlavičky vyzerali na obrazovke pekne nakulmovane, cool a in. Načo by si ich traumatizovali dajakým Krivosom, Kompánkom či Zimkom...

Emil SEMANCO

Národné matičné slávnosti 2017 zavítali do slovenského Ríma Matica vládla Trnave štyri dni

Martin JADRANSKÝ – Foto: Ivan PAŠKA

Položením kytice kvetov k pamätníku Antona Bernoláka sa začali v piatok 7. 9. v Trnave tohtoročné Národné matičné slávnosti. Nie náhodou sa matičný a národný štvordňový sviatok začal práve vzdaním holdu prvému kodifikátorovi slovenčiny – Antonovi Bernolákovi, s ktorým bolo spojené aj zasadenie matičnej lipy k pamätníku, na ktorom je zreteľné veľikánovo motto: „Slováci, píšete po slovensky, tu máte slovo moje o reči vašej.“

Na pamätom a stále živom mieste sa zišli predstavitelia Maticy slovenskej, hlavného partnera podujatia Trnavského samosprávneho kraja (TTSK) a hostiteľského mesta Trnava. Kytice kvetov prišli položiť aj prezident SR Ivan Gašparovič, veľvyslanec Srbskej republiky Šani Dermaku a zástupcovia viacerých spoločenských organizácií a kultúrnych, vedeckých a vzdelávacích inštitúcií, napríklad Slovenskej akadémie vied a či oboch trnavských univerzít... Predseda MS Marián Tkáč vo svojom príhovore poukázal na postavenie Trnavy ako hostiteľského mesta, ktoré sa zapísalo do dejín obrodzenia národa, keď okrem iného povedal, že „tu vzniklo aj Slovenské učené tovarišstvo, ktoré MS považuje za jedného zo svojich predchodcov“.

Predseda TTSK Tibor Mikuš potvrdil, že NMS sú oslavou slovenského národa, jeho kultúry a tradícií, a tiež vyzdvihol úlohu Antona Bernoláka a jeho kodifikácie jazyka na základoch západoslovenského nárečia. Sympaticky vyznelo, že sa poďakoval spoluorganizátorom za mesiace príprav, a privítal členov súborov, ktorí obohatia život mesta svojimi vystúpeniami.

■ BESEDY AJ KONFERENCIA

Hneď po slávnostnom a dôstojnom začiatku začali matičiari na viacerých miestach – najmä v centre mesta, naplniť bohatý kultúrny, spoločenský, ale aj

Matičná delegácia na slávnostnom otvorení Národného matičného festivalu v Trnave.

odborný a vedecký program štvordňa. Určení pre domácich, ale i pre hostí z celého Slovenska, ba aj zo slovenského zahraničia.

Na jeho úvod odovzdal predseda TTSK T. Mikuš pozdrav prezidenta Ivana Gašparoviča a účastníci si uctili pamiatku zosnulého biskupa – presvedčeného národovca Štefana Vrableca, na ktorého počesť len doslova o niekoľko sto metrov ďalej slúžili zádušnú omšu. Účastníci konferencie vyslovili uznanie a zároveň podporu vláde SR za ochranu národnostných záujmov a vďaka za preukazovaný čestný boj o budúcnosť Slovenska a jeho občanov. No zároveň

vyzvali vládu a predstiteľov politických strán, aby pristúpili k otvorenej diskusii o podmienkach nášho členstva v EÚ, aby bolo možné slobodne posúdiť plusy aj mínusy slovenského začlenenia sa do novočrtajúcej sa centralizovanej Európy, a na túto diskusiu ponúkli práve matičnú pôdu.

„Náš národ prežil aj ťažké časy útlaku a biedy. Napriek tomu sme zostali národom hrdým na svoje kresťanské a slovanské korene, svoj jazyk, kultúru a zvyky. Takým národom chceme zostať aj naďalej v blahobytnej a prosperujúcej Európe,“ uviedol pre SNN na margo spomínaného predsedu MS M. Tkáč.

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave patrila prezentácii vedeckých ústavov a odborných pracovísk MS. V súčasnosti pôsobia v MS profesionálne vedecké a odborné pracoviská: Slovenský historický ústav, Slovenský literárny ústav, Krajské múzeum, Stredisko národnostných vzťahov a Archív MS. Vedúci pracovníci všetkých a zástupcovia z dvanástich vedeckých a záujmových odborov fundovane predstavili ich bohatú činnosť. Ďalším celkom boli výstavy v Kultúrnom dome na Trojičnom námestí. Bolo ich päť, jedna zaujímavejšia ako druhá. Iba letkom: Ako sa robí kniha – pohľad do kuchyne Vydavateľstva Maticy slovenskej; výstava produkcie NEOGRAFIA, a. s., Martin; Masky a maškary v ľudovej kultúre; Cesta slovenskou Amerikou; Sláva národa hodná je obeti k dvestoročnici Jozefa Miloslava Hurbana. No a napokon Matica a folklór v najširšom slova zmysle a množstve prejavov tiež patria od vekov a logicky k sebe. Presvedčiť sa o tom mohli od začiatku až do konca slávností všetci, ktorí boli na Trojičnom námestí a či v City Aréne, kde od rána až do noci spievali a tancovali folkloristi z celého Slovenska, ale aj krajanovia z Chorvátska a Ukrajiny. Bohatý program naplnil aj víkend. O celom dianí na NMS 2017 sa viac dočítate v pôvodnej reportáži v budúcom čísle SNN.

3 OTÁZKY PRE:

Ing. Tibora MIKUŠA, predsedu Trnavského samosprávneho kraja

Na matičných lipách čakáme nové ratolesti

• **Pán predseda, prečo ste sa rozhodli, že sídlo Trnavského samosprávneho kraja prajne privíta Maticu slovenskú a matičiarov z celého Slovenska aj zo zahraničia počas Národných matičných slávností 2017?**

Naše rozhodnutie byť spoluorganizátorom Národných matičných slávností 2017 v Trnave nebolo náhle. S Maticou slovenskou sme pripravili spolu rad konferencií a osláv. Najmä ostatné štyri roky sa viažu na tri mimoriadne udalosti z našej histórie. V roku 2013 to bolo 150. výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda, v roku 2015 dvojité výročie narodenia Ludovíta Štúra a v tomto roku rovnaké výročie J. M. Hurbana. Terajšia spolupráca je teda logickým vyvrcholením spoločných aktivít.

• **Trnavský samosprávny kraj si priam vzorovo systematicky pripomína významné osobnosti a udalosti. Prečo tak robíte?**

Náš kraj je rodom mnohých významných osobností. Pri príležitosti matičných dní sme pripravili v Divadle Jána Palárika v Trnave panteón búst ľudí, ktorí zviditeľnili tento kraj. Najdeme tu bustu Juraja Fándlyho, Jána Palárika, Antona Bernoláka, Andreja Radlinského, Jozefa Miloslava Hurbana, ktorý v Hlbokom kodifikoval spolu so Štúrom a s Hodžom spisovnú slovenčinu ako jeden z najdôležitejších atribútov samostatného národa. Na Dobrej Vode navštívili významného básnického barda Jána Hollého. To bol jeden z prvých príkladov náboženského a politického ekumenizmu, keď sa stretol katolík s evanjelikmi, aby sa spojili pri ušľachtilom ciele. Rovnaký

politický ekumenizmus presadzujeme aj dnes, spolupracujeme s každým bez rozdielu vierovyznania a politickej orientácie.

• **Ako hodnotíte tohtoročné Národné matičné slávnosti 2017? Inšpirovali vás v niečom a či k niečomu? Očakávam, že slávnosti prinesú matičnému stromu aj nové výhonky v podobe mladých ľudí, ktorí sa do hnutia zapoja. Uctili sme si osobnosti položením vencov a oslávili sme tieto dni aj dobrou hudbou a tancom. Ako pamiatka zostanú lipa posadená pri pamätníku Antona Bernoláka a Lipa Andreja Radlinského v záhrade Západoslovenského múzea v Trnave.**

Zhovárал sa Igor VÁLEK
Foto: Ivan KRAJČOVIČ

V SNN 38-39/2017
SI PREČITATE

■ Schopnosť maďarských menšinových politikov vymyslieť nové požiadavky je bezodná
■ Pripomíname si sedemdesiatpäť rokov od úmrtia Jána Vanoviča – predsedu Maticy slovenskej
■ Bude Slovenská republika napokon v plánovanom úniomom jadre európskej prosperity?

Kontroverzná výstava v Bratislave sa dočkala masového odporu S ľudským telom sa neobchoduje

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Po piatich rokoch bratislavská Incheba znovu otvorila brány výstave Body The Exhibition. Že ide o skvelý biznis, svedčí výška vstupného. Počas pracovného týždňa zaplatia dospelí štrnásť eur, v sobotu a nedeľu šesťnásť. Deti a dôchodcovia majú zľavu. Výstava skôr šokuje, než vzdeláva, veď organizátori majú pripravených zdravotníkov, ak by niektorý návštevník nezvládol situáciu. Na odborný výklad sa podujalo vyše stopäťdesiat medikov.

O čo ide? Prvýkrát bola výstava ľudských tiel v Bratislave pred piatimi rokmi. Pobúrila najmä informáciou, že vystavované mŕtve ľudské telá pravdepodobne pochádzajú od čínskych väzňov svedomia. U našich susedov v tejto súvislosti silno rezonoval príbeh Čiňana Huanga Wanqinga, ktorý tvrdil, že exponátom na výstave Body The Exhibition bolo aj telo jeho brata, ktorý zmizol pred štrnástimi rokmi.

■ PLASTINÁCIA

S výstavami typu Bodies sa začalo po tom, keď v roku 1970 bola na nemeckej univerzite v Heidelbergu vyvinutá konzervačná

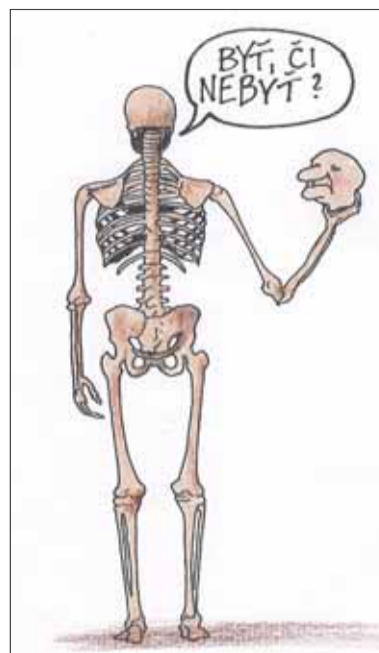
technika plastinácia. Tá uchováva tkanivá zomretých v pôvodnom stave. Univerzite Dalian v Číne na plastináciu oficiálne poskytli telá čínske úrady. Výstavy sú však sprevádzané protestmi a kritikou pre etické kontroverzie. „Na Slovensko prišla výstava Body The Exhibition v novej a najväčšej podobe, akú sme tu doposiaľ mali,“ povedal o výstave majiteľ spoločnosti JVS Group Viliam Duriš. To znamená s vyše dvadsiatimi celotelovými exponátmi a stovkami detailných orgánov alebo častí tela.

Proti výstave s mŕtvymi ľudskými telami sa ozval predseda Konferencie biskupov Slovenska

bratislavský arcibiskup metropolita Mons. Stanislav Zvolenský. Reagoval vyhlásením, v ktorom o. i. povedal, že s prihliadnutím na odborné stanoviská Slovenskej lekárskej komory a Ústavu zdravotníckej etiky odporúča, „aby sa veriaci na tomto podujatí nezúčastňovali. Zvedavosť na bizarnú atrakciu ani kamufláž vzdelávania nemôžu prekryť skutočnosť, že ide o zneváženie mŕtvych tiel, ponižujúce ľudskú dôstojnosť“.

■ ODBORNÉ STANOVISKO

Odborné stanovisko k výstave vydal aj prednosta Ústavu zdravotníckej etiky Slovenskej zdravotníckej univerzity v Bratislave

prof. MUDr. Jozef Glasa, CSc., PhD. Vyberáme z neho: „Prezentácia mŕtveho, úmyselne zohaveného, obnaženého (dokonca zbaveného kože) ľudského tela, akú ponúka za nemalé vstupné táto výstava, hrubým spôsobom poru-

šuje ľudskú dôstojnosť, základné ľudské práva a je v príkrom rozpore s fundamentálnymi etickými princípmi a normami...“

■ KRVAVÁ ŽATVA

Proti výstave protestujú tiež mimovládne organizácie. Slovenská asociácia Falun Gong pozvala do Bratislavy kanadského vyšetrovateľa a nominanta Nobelovej ceny mieru Davida Matasa, spoluautora knihy o odberoch orgánov v Číne Krvavá žatva. Na tlačovej besede vyjadril výhrady najmä proti tomu, že vystavovateľ nemá preukázateľný súhlas mŕtvych s použitím ich tiel na vystavovanie.

■ PROTESTNÝ MÍTING

Aliancia za rodinu, Iniciatíva 2016 a ďalšie občianske združenia zorganizovali protestný míting pred Inchebou a pridali sa k výzve adresovanej slovenskej prokuratúre a polícii, aby konali a zabezpečili dodržiavanie zákonov SR vo veci aktuálnej výstavy mŕtvych tiel v Bratislave. Súčasťou výzvy je aj apel na školy, aby sa na tejto neetickej výstave nezúčastnili.

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva o utečencoch nič nerieši Žaloby na povinné kvóty zamietli

Ivan BROŽÍK – Foto: internet

Súdny dvor EÚ zamietol žaloby Slovenska a Maďarska na povinné kvóty utečencov. Týkali sa rozhodnutia Rady EÚ z roku 2015, ktoré bolo reakciou na migračnú krízu a jeho cieľom bolo pomôcť Taliansku a Grécku čeliť masívnemu prílevu utečencov. Generálny advokát Súdneho dvora EÚ Yves Bot už 26. júla navrhol žalobu oboch krajín zamietnuť.

Na základe rozhodnutia Rady EÚ počas obdobia dvoch rokov (do 26. septembra 2017) malo byť premiestnených sto dvadsaťtisíc osôb, žiadajúcich o medzinárodnú ochranu, z dvoch spomínaných krajín do iných členských štátov Únie. Slovensku bola určená vtedy ešte konkrétne nešpecifikovaná povinná kvóta. Na zasadnutí ministrov vnútra v septembri 2015 Česká republika, Maďarsko, Rumunsko a Slovensko hlasovali proti prijatiu tohto rozhodnutia, Fínsko sa zdržalo hlasovania. Následne vlády SR a Maďarska podali žalobu proti utečeneckým kvótam a vyzvali Súdny dvor EÚ, aby zrušil rozhodnutie

Čaká omedľho po bruselských nariadeniach a príkazoch aj našu domovinu čierna budúcnosť?

o premiestnení, pretože bolo poznačené procesnými chybami, voľbou nesprávneho právneho základu

a podľa názoru dotknutých krajín nebolo vhodné ako reakcia na migračnú krízu.

Verdikt Súdneho dvora EÚ v Luxemburgu, ktorý zamietol žaloby Slovenska a Maďarska proti dočasnému mechanizmu EÚ na prerozdelenie utečencov na základe kvót, je otvorením priestoru na realizáciu plánu amerického finančníka Georgea Sorosa. Vyhlásil to v Budapešti predseda parlamentnej frakcie maďarskej vládnej strany Fidesz Lajos Kósa. Podľa agentúry MTI I. Kósa ďalej uviedol, že podstatou Sorosovho plánu je to, že EÚ musí zostať otvorená pre migrantov a že ročne musí prijať milión utečencov.

■ NEMENÍME POSTOJ

„Náš postoj ku kvótam sa vôbec nemení, naďalej budeme veľmi aktívne pracovať na tom, aby solidarita, ktorá je súčasťou európskeho života, bola prejavaná iným spôsobom, nie ako núteným prijímaním migrantov z iných krajín,“ povedal po rokovaní vlády SR jej predseda Robert Fico. Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva podľa neho neznamená „žiadnu novú

kvalitu, len Súdny dvor EÚ má iný právny názor na procedúru prijímania takýchto rozhodnutí“. Podobný pokoj zachováva aj minister vnútra Robert Kaliňák. Podľa neho je najefektívnejšia ochrana hraníc a „okamžitý návrat všetkých migrantov, ktorí nemajú nárok na ochranu“. Rezort vnútra zároveň pripomenul, že platnosť dokumentu a nariadenia Rady EÚ z roku 2015 o zavedení povinného prerozdelenia migrantov na základe povinných kvót sa končí 26. septembra 2017.

Slovensko sa zapojilo do pomoci a zaviazalo sa, že prijme sto ľudí v rámci relokácií a sto v rámci presídlenia. V rámci presídlenia Slovensko prijalo stoštyridsaťdeväť kresťanov z Iraku, z nich momentálne pokračuje v integrácii sedemdesiat tri osôb. Slovenská republika tiež pomáhala Rakúsku dva roky s veľkým náporom žiadateľov o rakúsky azyl od leta 2015. Do zariadenia Slovenskej technickej univerzity v Gabčíkove prišlo počas tohto obdobia 1 228 osôb. Väčšiu boli pôvodom zo Sýrie, z toho asi polovica detí.

VŠIMLI SME SI

Neraz počujeme, ako sa ktosi ponosuje na tmu ako v rohu... Ako vysvitá, tento stav je skôr na osoh ako na škodu. U susedov v Česku sa už dlhšie celkom vážne pretriasa znepokojujúca teória, že svetlo z pouličných lúčov, ktorému sme každú noc vystavení často proti svojej vôli, zvyšuje pravdepodobnosť výskytu rakoviny. Český minister životného prostredia Richard Brabec a jeho rezort už dokonca pripravujú reguláciu nevhodného svietenia zákonom.

Rezervácia tmavej oblohy

Observatórium v Kolonickom sedle.

Na Slovensku tento problém neriešime, aj keď je negatívne pôsobenie tzv. svetelného smogu na regeneráciu ľudského organizmu zrejme. Existuje však miesto, ktoré je aj u nás z aspektu svetelného znečistenia absolútne imúnne, ba dokonca tam vznikol Park tmavej oblohy ako dvadsať takého teritórium vo svete. Nachádza sa v Národnom parku Poloniny a vznikol v 1. októbri 1997 z iniciatívy Slovenského zväzu amatérskych astronómov. Územie parku sa rozprestiera v slovensko-ukrajinsko-poľskom pohraničí v katastrach obcí Kolonica, Ladomirov, Kalná Roztoka, Klenová, Ruská Volová a jeho celková výmera je 48 519 hektárov. Popri výnimočne malej hustote osídlenia (šesť obyvateľov na štvorcový kilometer) je to najtmavšia oblasť na Slovensku, čo umožňuje v noci aj bez ďalekohľadu pozorovať niekoľko tisíc hviezd (v mestách iba dvesto a vo veľkomestách len dvadsať). V Kolonickom sedle aj preto vybudovali Astronomické observatórium s jedným z najväčších teleskopov a ďalším vysokokvalitným vybavením na pozorovanie vesmíru a získavanie vedeckých údajov o ňom. Zaujímavosťou Parku tmavej oblohy je tiež skutočnosť, že nim prechádza 49. rovnobežka.

(se)

Foto: Štefan KAČENA

Sú obavy, že vystavované telá patrili v Číne prenasledovaným osobám Porušovanie zákonov priamo pred návštevníkmi

David Matas je kanadský právnik v oblasti ľudských práv. Je spoluautorom knihy Krvavá žatva o odberoch orgánov v Číne. Za odhalenie zločinov proti ľudskosti bol v roku 2010 nominovaný na Nobelovu cenu mieru. Patrí k spoluautorom investigatívnej správy o násilných odberoch orgánov v Číne, jej časť sa venuje aj konzervácii a výstavám tiel, ktoré s tým súvisia.

V súvislosti s výstavou mŕtvych ľudských tiel v Bratislave Slovenská asociácia Falun Gong pozvala Davida Matasa, aby odhalil pôvod týchto tiel, ako aj neetické odbery orgánov väzňom svedomia v Číne. Viaceré mimovládne organizácie v tejto súvislosti podali oznámenia na prokuratúru a políciu a verejne ich aj petíciou vyzývajú, aby zabezpečili dodržiavanie zákonov SR. Školy vyzývajú, aby namiesto návštevy výstavy siahli po moderných technológiách 21. storočia – aj od slovenských autorov.

Kanadan informoval slovenskú verejnosť o prudko sa rozrastajúcom biznise s orgánmi a transplantáciami v Číne. Pôvod orgánov je však veľmi pravdepodobne nehumánny, čo dokumentuje aj takmer sedemstostranová správa medzinárodného vyšetrovacieho tímu. Správu v roku 2016 prezentovali aj pred Výborom pre zahraničné veci snemovne reprezentantov USA.

Mnohí odborníci, ale aj predstavitelia humanitárne založených mimovládnych organizácií pova-

žujú výstavu mŕtvych ľudských tiel, ktoré sú zbavené svojej identity a ľudskosti, za neprijateľnú a záro-

ČO INÍ NEPIŠU

Jednotlivé exponáty na výstave sú „ako živé“. Rovnaké sú reakcie návštevníkov...

veň porušujúcu zákony Slovenskej republiky. Dôvodné podozrenia z toho, že telá patria čínskym nežným svedomia, ešte zvyšujú nehumánnosť celej výstavy. Výstava je podľa nich neetická, a preto by mala byť zrušená a telá by mali byť podľa slovenských zákonov pochované.

Petíciu proti tejto výstave, ktorá je v súčasnosti inštalovaná na renomovanom výstavisku v slovenskom hlavnom meste, podpísalo už dvestisícšesťsto rozhladených občanov.

„Dohovor o ľudských právach a biomedicíne (vyhlásený v zbierke zákonov 40/2000 Z. z.), v čl. 21 hovorí: „Ľudské telo a jeho časti ako také nesmú byť predmetom finančného prospechu.“ Keďže vystavovatelia vyberajú nemalé vstupné, tento Dohovor zjavne porušujú, povedal Tomáš Kováčik z Asociácie za život a rodinu, ktorá iniciovala výzvy mimovládnych organizácií k tejto téme.

Ján ČERNÝ
Foto: internet

Hra nervov ešte pokračuje

Roman MICHELKO

Na začiatku leta nič nenasvedčovalo tomu, že tohtoročné parlamentné prázdniny značne zdramatizuje koalíčná kríza. Vláda v koalícii už z definície znamená nutnosť robiť rôzne kompromisy a SNS ich robí tiež musí.

Dankovo angažmán v politike s oveľa skúsenejšími politikmi (Béla Bugár – dvadsaťsedem rokov, Robert Fico – dvadsaťpäť rokov) si logicky vyžiadala nováčikovskú daň. SNS poukázala na zlyhávanie URSO a akosi prirodzene očakávala, že jej táto agenda prípadne. Ako vieme, nestalo sa. Na post šéfa URSO predsa kabinetu presadil Jahnátka spôsobom, že koalíčných partnerov postavil pred hotovú vec.

Pomery v koalícii sa však vyostrili, keď opozícia „odpálila“ škandál s eurofondmi na vedu. Je fakt, že tento zádrh prišiel vo veľmi nevhodný čas. Ficov mediálny tím tvrdo pracuje na postupnom odstra-

ňovaní šrámov z kauzy Baštrnák, preto posledné, čo potrebuje, je nová kauza, ktorá pôjde „do stratená“ a umožní dlhodobé opozičné ostreľovanie vlády a jej permanentné spochybňovanie, pokiaľ ide o boj s korupciou.

Premiér v rámci boja proti korupcii urobil viacero opatrení, okrem iného angažoval na tento post bývalého bezúhonného policajta Petra Kovačika. No a, samozrejme, čakal na príležitosť, keď bude môcť pred verejnosťou na konkrétnom príklade demonštrovať, že to myslí vážne. Pre SNS bolo smolou, že škandál vypukol na ich ministerstve a Fico teda chcel demonštrovať svoju novú protikorupčnú politiku práve na rezorte koalíčného partnera. Zároveň však vychádzal z predpokladu, že minister Plavčan má veľmi nízky politický výtlak (porovnateľný povedzme s ministrom nestránikom Mala-

tinským), a teda že jeho odvolanie bude v zásade rutinnou, propagačnou záležitosťou.

To by možno aj platilo, ak by tento rezort „obhospodaroval“ Smer. Problém bol však v tom, že tento rezort nespadá pod Smer, a teda

KOMENTÁR

nekonfliktná výmena ministra je možná iba po dohode s predsedom strany, ktorá ho nominovala. A to sa, ako vieme, nestalo, ba čo viac, v priebehu vikendu, ktorý predchádzal vypovedaniu koalíčnej dohody, Danko pravdepodobne dostal správu, že za únikom kompromitujúcich materiálov, týkajúcich sa eurofondov, ktorých sa tak iniciatívne zhostila opozičná poslankyňa Veronika Remišová, môžu byť ľudia z Úradu vlády SR. Ak by to bola pravda, tak by to logicky znamenalo

prehĺbenie nedôvery, pretože takéto veci sa medzi koalíčnými partnermi nerobia.

Vtedy Danko rozohral komplikovanú šachovú partiu, keď dost' nečakane k prvému septembru vypovedal koalíčnú zmluvu s tým, že bude žiadať zásadnejšie zmeny v rámci pomerov, ktoré vládnu v koalícii. Toto fait accompli (postavenie partnera pred hotovú vec) skúsenejších koalíčných partnerov asi prekvapilo, ale nezahalo do defenzívy. Dá sa predpokladať, že Dankovým cieľom bolo dostať partnerov pod časový tlak, a tak presadiť čo najviac zo svojej politickej agendy. Stal sa však skoro presný opak.

Fico „vrátil úder“ tým, že bez varovania deklaroval svoj zámer odvolať ministra školstva. Tým, naopak, postavil zase Danku pred hotovú vec a vojna nervov dostala nové obrátky. Danko si potom vybral štvordenný „time out“, aby po návrate z dovolenky deklaroval ochotu len zotrvať v koalícii. Medzitým vyšli prieskumy verejnej mienky, ktoré jednoznačne signalizovali pokles preferencií SNS a, naopak, stabilitu preferencií Smeru.

V snahe predsa len niečo vyťažiť z celej krízy využil Danko poslednú možnosť, ako z celej šlamastiky

vyjsť ako aspoň čiastočný víťaz, keď na oplátku od Fica požadoval hlavu ministra práce a sociálnych vecí Richtera. Je fakt, že hru na to, kto skôr „uhne“, vyhrotil do najvyššej možnej miery.

Postoj SNS bol neznámy až do hlasovania, dnes však vieme, že SNS nakoniec ministra Richtera, a tým aj koalíciu, nateraz nepochovala. Problém je totiž v tom, a súčasní politickí aktéri to veľmi dobre vedia, že veľa zmysluplných alternatív, okrem pokračovania súčasnej koalície, neexistuje. Predčasné voľby by sa s najväčšou pravdepodobnosťou skončili ešte väčším patom ako tie v marci 2016, úradnícka vláda by rovnako ako tá politická musela získať väčšinu v parlamente a ak by ju zostavoval Kiskov človek, sotva by to dokázal – vymeniť zloženie koalíčných strán v súčasnom parlamente je v podstate nemožné.

Ukazuje sa teda, že jediná reálna cesta je zložiť a komplikovane hľadať a nachádzať spoločné koalíčné riešenia, lebo akýkoľvek iný scenár by bol ešte horší. Zároveň sa však ukazuje, že vládnutie tretej Ficovej vlády nebude žiadna selanka a že sa začína naplňať známa definícia z čias Mečiarovho vládnutia – nepriateľ, úhlavný nepriateľ, koalíčný partner.

Čínsky obchod s nebožtíkmi

Eva ZELENAYOVÁ

Jedni tvrdia, že výstava Body The Exhibition porušuje zákony Slovenskej republiky, iní naopak, že nič neporušuje. Vystavované plastinované ľudské telá vyvolávajú silné emócie i rozporuplné názory. Kým zástancovia výstavy hovoria, že je skvelé vidieť a spoznávať ľudské telo, jej odporcovia poukazujú na celý rad nezákonností. Napríklad, že výstava porušuje legislatívu, ktorá upravuje narábanie s mŕtvymi ľudskými telami. Ba dokonca organizátori tlačovej besedy, Asociácia za život a rodinu a Slovenská asociácia Falun Gong v tejto súvislosti hovoria o podozrení zo spáchania trestných činov hanobenia mŕtveho podľa paragrafu 366 Trestného zákona z neoprávneného odoberania orgánov, tkanív a buniek a nezákonnej sterilizácie podľa paragrafu 160 Trestného zákona.

Kritici výstavy apelujú tiež na medzinárodný Dohovor o ľudských právach a biomedicíne, ktorý v článku 21 hovorí, že ľudské telo a jeho časti nesmú byť predmetom finančného prospechu. Aj zákon o pohrebníctve ukladá zaobchá-

POZNÁMKA

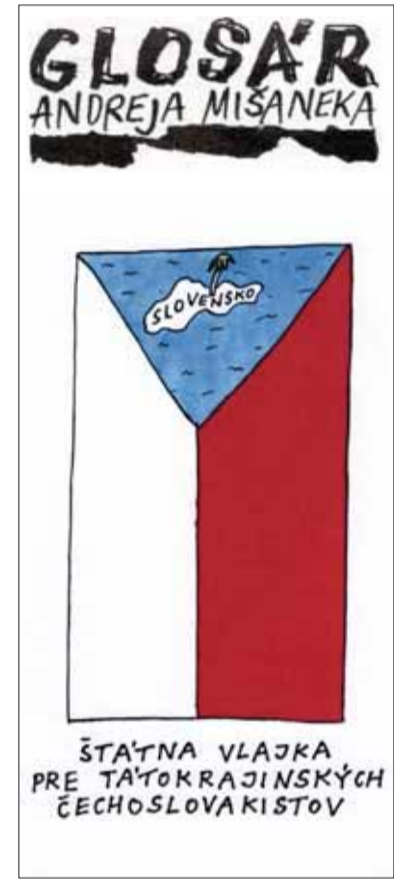
dzať s ľudskými ostatkami dôstojne a tak, aby nedošlo k ohrozeniu zdravia. Hlavný hygienik sa však v roku 2012 v súvislosti s rovnakou výstavou vyjadril, že to nehrozí. Právna norma myslí aj na etické cítenie verejnosti, no podľa hlavného hygienika výstava návštevníkov nepoburuje, zúčastňujú sa na nej dobrovoľne, takže nie je v rozpore s etickým cítením verejnosti. Aj takto sa dajú vykladať zákony. Na otázku našej redakcie, adre-

sovanú výstavisku Incheba, kto povolil túto výstavu, dostali sme odpoveď, že nerozumejú otázke. Ani ďalšie kompetentné orgány sa o problematiku výstavu nezaujmajú. Regionálny úrad verejného zdravotníctva v Bratislave nevidí dôvod nepovoliť výstavu ľudských tel, keďže v roku 2012 bol o ňu veľký záujem. A stanoviská odborných inštitúcií akoby nikoho nezaujímali.

V Českej republike už kvôli tejto výstave prijali zmenu legislatívy, aby zabránili konaniu takéhoto druhu výstav i napriek tomu, že firma, ktorá ich organizuje – JVS Group, sídli v Ostrave. Nie je bez zaujímavosti, že mŕtve telá na ciele plastinácie dodáva čínsky Úrad verejnej bezpečnosti. Podľa kanadskeho vyšetrovateľa násilných odberov orgánov v Číne

Davidu Matasa nejestujú overiteľné súhlasy ľudí použitých na výstavu. V tom vidí hlavný problém použitých mŕtvych ľudských tel. Etická rovina tkvie vtom, že či so súhlasom alebo bez neho právne normy nepripúšťajú nedôstojné zaobchádzanie s mŕtvym človekom. Ak však boli exponáty výstavy získané nezákonným spôsobom, ich vystavovaním sa stávajú spolupáchateľmi trestného činu.

Slovenská lekárska komora a Ústav zdravotnej etiky Slovenskej zdravotnej univerzity v Bratislave vyzvali kompetentné štátne a samosprávne orgány, aby vo veci neodkladne konali. Boli podané viaceré trestné oznámenia, vyzvané ministerstvá a orgány štátnej správy, aby dodržali zákony SR. Mimovládne organizácie vyzvali štátne orgány, aby zrušili výstavu a telá pochovali. Podobný postoj počas výstavy v Prahe zaujal starosta jednej mestskej časti a požiadal o pochovanie ľudských mŕtvych ostatkov. V Bratislave akoby sa už stalo. Areál výstaviska Incheba sa rozprestiera na niekdajšom cintoríne a koncentračnom tábore...

SPOZA OPONY

O slovenské dejiny, a to nielen ostatných dvadsaťpäť rokov, stále priam zápasíme. Dejiny sú a budú aj politickou a mediálnou zbraňou. Každý má inú pamäť a najmä inak si chce pamätať. Predseda vlády Robert Fico na slávnostnom zasadaní k štvrtstoročnici prijatia základného zákona – právneho základu republiky, vymenoval zo 150-členného parlamentu a hostí len troch, ktorí pred dvadsiatimi piatimi rokmi v roku 1992 hlasovali za prijatie ústavy a boli prítomní v sále aj teraz. Ivan Gašparovič, vtedy za HZDS, Robert Fico, vtedy SDL, a Anton Hrnko, vtedy za Slovenskú národnú stranu – jediná, čo mala v programe samostatnosť Slovenska.

Sledoval som vysielanie Slovenskej televízie (resp. RTVS) tak ako niekoľko dní predtým takmer celodenné vysielanie Českej televízie (ČT) k výročiu povestnej augustovej schôdzky 1992 Mečiar & Klaus v brnenskej vile Tugendhat s hosťami. Dostal som otázku, na ktorú som nevedel dať odpoveď. Nespočítalo

to v mojej kostrbatej nemčine či angličtine. Otázka znela: Prečo sú tí, čo vytvorili Českú republiku, doma vyzdvihovali a na Slovensku sú tí, ktorí vytvorili základy pre Slovenskú republiku, zatracovaní? To je azda kľúčová

davosť a intelektuálna odvaha je totiž aj dnes hlavným odkazom celého procesu – dnes, keď sme už v Európskej únii a v Severoatlantickej aliancii. Prečo? Keď sa pozrieme na fakty, vidíme, že základ zmeny obsiahnutý v Dekla-

ných osobností a napokon mala masívnu podporu. Maticiar Milan Ferko, práve tak ako maticiar Roman Kaliský i všetci ostatní iniciátori vychádzali z toho, že dovtedy sa ani jedna dohoda o spolupráci Česka a Slovenska,

V medzinárodnom rámci zvrchovanosť vyhlásilo už dvanásť štátov. Spolu s inými dnešnými ústavnými právnikmi Jaroslav Chovanec, ako aj dnešný ústavný sudca Peter Brňák priniesli vtedy návrh Deklarácie vtedajšiemu predsedovi parlamentu, ešte Slovenskej národnej rady, Františkovi Mikloškovi. Uspokojili sa prísľubom, že text predloží parlamentu, čo sa nestalo...

Prezident Kiska na tom istom slávnostnom zasadaní parlamentu k dvadsiatemu piatemu výročiu prijatia ústavy vyhlásil, že už netreba ľudí rozdeľovať podľa toho, kto sa ako zachoval pri vzniku dnešnej Slovenskej republiky. Je to isté, ako keby sme sa vzdávali pamäti. A zabudli na dlhoročné zatracovanie autorov dokumentov o slovenskej identite. Ako keby sme mali vymazať z pamäti politický program inej časti inteligencie: keď sme nemohli zabrániť vzniku štátu, urobíme všetko, aby sme ho ovládli. Ako by sme mali zabudnúť na to, že spoluautorov preambuly Ústavy SR M. Ferka a R. Kaliského vypravovali v rodinných pohreboch bez účasti štátu.

Prečo profesor Jaroslav Chovanec

Dušan D. KERNÝ

otázka. Ved' ak boli v parlamente po dvadsiatich piatich rokoch len traja pamätníci, tak historik a maticiar Anton Hrnko nemusí byť skromný. Je jedným z dvoch doteraz aktívnych politikov, ktorý bol pri tom. A pokiaľ ide o poslancov, teda ústavných činiteľov, je jediný dodnes politicky aktívny poslanec, ktorý hlasoval za prijatie Ústavy Slovenskej republiky v čase, keď bolo treba lámať ľady strachu a ukázať politickú predvídavosť a odvahu. Samostatnosť, politická predví-

rácii o zvrchovanosti Slovenskej republiky, ktorý vyústil do prijatia ústavy, sa zrodil 14. februára 1991. Finálny text z návrhu Milana Ferka, šéfredaktora Slovenských pohľadov, vznikol s príspevom Mariána Tkáča, vtedy námestníka ministra financií, a ústavného právnika Jaroslava Chovanca na pôde občianskeho hnutia, ktoré založili: iniciatívy 61 rokov k slovenskej identite – Zvrchované Slovensko.

Text Deklarácie podpísali tisícky ľudí, mnoho popred-

počnúc Clevelandskou dohodou (1915) cez Pittsburskú dohodu (1918), Košický vládný program (1945) až po zákon o federácii (1968), nespĺnila. Bola to dlhá a nedobrú historická skúsenosť. To viedlo vtedy Romana Kaliského k vyhláseniu, že nemožno pokračovať ďalej s vierolomným partnerom. Bolo to po druhý raz. V roku 1918 predseda podporil Andrej Hlinka vznik čs. republiky pamätnou historickou vetou o tisícročnom manželstve s Maďarmi, ktoré sa nepodarilo.

SEBAOBRAHA

Generálny prokurátor SR Jaromír Čížnár, podľa vyjadrenia jeho hovorkyne, so znechutením vníma účelovú politizáciu v trestnej veci košického výtvarníka Luboša L., ktorá je evidentná z vyjadrení niektorých politikov. Čo sa vlastne stalo? Nezamestnaný – vraj výtvarník – Luboš Lorenz poškodil národnú kultúrnu pamiatku – pamätník padlým vojakom Červenej armády v Košiciach. Symbolom osloboditeľov bola červená zástava s kosákom a kladivom a práve tento symbol výtržníkov na pomníku prekážal, strhol ho pred zrakmi verejnosti, aby tým dokumentoval svoj revolučný pátos, svoju nenávisť aj svoje akčné umenie.

Šašovia a ich králi

Nebol to jeho prvý pomätný umelecký výkon či „občianska odvaha“ zneuctovania sôch a pamätihodností a tak ho prokurátor obvinil a poslal na pár dní do väzenia. Bolo to tvrdšie rozhodnutie, ale na základe právneho názoru prokurátora primerané trestnému skutku recidivistu. V istých politických a mediálnych kruhoch sa zdvihla vlna odporu proti prokuratúre, ktorá dala zavrieť odvážneho aktivistu a slobodného umelca. Nie je zaujímavé, ako sa o vandalizme na kultúrnych pamiatkach, vzťahujúcich sa na oslobodenie Slovenska Sovietskou armádou, s obdivom vyjadrovali také osoby ako Eugen Korda z periodika „Týždeň alebo poslanec za OKS Ondrej Dostál. Šokujúce bolo, že prezident Andrej Kiska si zavola na vysvetlenie generálneho prokurátora Jaromíra Čížnára, hoci už predtým prokurátor Okresnej prokuratúry Košice I, ktorý navrhol Lorenza vziať do väzby pre odôvodnenú obavu z pokračovania trestnej činnosti, vzal svoj pôvodný návrh späť. Podobný zásah do rozhodovania nezávislej prokuratúry si môžu dovoliť akurát priatelia Andreja Kisku: Recep Tayyip Erdogan v Turecku a Petro Porošenko na Ukrajine. Vynára sa otázka, čo by sa stalo, keby si predvolal na pohovor generálneho prokurátora súčasný predseda vlády alebo predseda parlamentu. V niektorých nemenovaných médiách by sa autori asi išli zbláznit od neoliberalného pobúrenia.

K celej afére treba ešte dodať, že Luboš Lorenz a jeho oveľa známejší kamarát Peter Kalamus sa tešia priazni nášho prezidenta, ktorému zrejme neprekáža, že obaja extrémisti zneuctili mnohé umelecké diela a pamätníky, napríklad bustu básnika Laca Novomeského alebo pamätnú tabuľu slovenským vojakom, ktorí padli na východnom Slovensku v boji proti banderovcom po skončení druhej svetovej vojny. A čo má považovať Lorenz okrem svojrázneho „výtvarného prejavu“ najradšej? Priznáva, že hudbu a v piesňach „recesistické texty oslavujúce pozitívny vplyv Satana na primárne oblasti života“.

Treba sa poďakovať médiám aj za takéto informácie. A možno mnohým vrta v hlave nutkavá otázka: Udelí prezident Slovenskej republiky kamarátom, občianskym aktivistom a „irečným umelcom“ Kalamusovi a Lorenzovi štátne vyznamenanie na návrh Štefana Hriba, Eugena Kordu a redakčného kolektívu Denníka N a Sme? Odpoveď ešte nie je aktuálna, ale podľa kuloárnych rečí z Kocúrkova na Hodžovom námestí v Bratislave všetko je možné.

Ludovít ŠTEVKO

S ukrajinskou umelkyňou Natáliou STUDENKOVOU o Svete akvarelu a akvarelovom svete Živá voda kráľovskej výtvarnej techniky

Zhováril sa Emil SEMANCO – Foto: autor

Akvarelová maľba sa vo všeobecnosti považuje svojimi špecifickými vlastnosťami za jednu z najnáročnejších výtvarných techník. Veľa o tom vie absolventka umeleckej akadémie v Kyjeve a vedúca osobnosť Medzinárodnej akvarelovej asociácie IWS Globe na Slovensku Natália STUDENKOVÁ, ktorá prednedávnom uviedla vo Dvorane Ministerstva kultúry Slovenskej republiky pri príležitosti Dňa nezávislosti Ukrajiny mimoriadne ambicióznym kurátorským projektom Svet akvarelu, na ktorom popri nej participovali umelci z vyše pol stovky krajín dvesto osemdesiatimi profilovými prácami práve v technike akvarelu.

• V uplynulých rokoch ste prešli mnohými krajinami. Kde ste na tvorbu nachádzali najsilnejšie inšpiračné podnety aj ohlasy a uznávanie reakcie a kde sa vám práca v technike akvarelu najviac darila?

V ostatnom čase sa mi naozaj podarilo vidieť a zažiť mnohé atraktívne miesta, inšpirovať sa viacerými zaujímavými regiónmi a krajinami, ktoré sú samy osebe pre tvorcu výzvou. Podarilo sa mi pobudnúť a tvoriť na podujatiach, plenéroch a sympóziách svetovej úrovne v Taliansku, Portugalsku, Bulharsku, Maďarsku, Slovinsku, Ukrajine, Rakúsku. Moje diela z týchto tvorivých pobytov potom boli na výstavách a prehliadkach v Albánsku, Ekvádore, USA, Hongkongu, Thajsku a Španielsku. Všetky tieto pobyty sú pre umelca inšpiráciou, ale aj praxou, ktorá je potrebná na napredovanie. Prinášajú neoceniteľné skúsenosti a kontakty s kolegami z celého sveta, ktorí sa špecializujú na techniku akvarelu. Bez nich by sa sotva dala usporiadať tak veľkorysá koncipovaná prehliadka, ako je Svet akvarelu.

• Je nevhodná a určite si vyžiadala nemalo úsilie a organizačnej práce. Predstavte ju čitateľom Slovenských národných novín.

Organizačná príprava takejto medzinárodnej prehliadky bola skutočne zložitá, ale aj neobyčajná práca. Teraz už môžem bez rozpakov povedať, že s prípravou podujatia takejto úrovne máme nemalo skúseností. Vykonalí sme veľa roboty, potrebnej komunikácie s umelcami a ich združeniami. Veď výstavu sa rozhodli osobne navštíviť umelci zo šiestnástich krajín sveta, medzi ktorými boli umelci z Talianska, zo Španielska, Švédska, Slovinska, z Mexika, Filipín, Bulharska,

Kurátorka výstavy rozdala v Dvorane MK SR desiatky autogramov spokojným návštevníkom priamo do katalógu.

Obraz Jachty namaľovala autorka na špecializovanom akvarelovom festivale CASTRA 2017 v slovinskom Vipavskom Kríži.

Nemecka, Bieloruska, Česka, Poľska, Rumunsko, Maďarska, Turecko, Ukrajina...

K výstave Svet akvarelu sme pripravili a vydali aj kompletný katalóg diel. Sme vďační Ministerstvu kultúry Slovenskej republiky, že nám umožnilo uskutočniť výstavu v prekrásnych priestoroch Dvorany v his-

torickom centre Bratislavy a rovnako za pomoc pri organizácii výstavy Veľvyslanectvu Ukrajiny v Bratislave, osobitne páňovi veľvyslancovi Jurijovi Muškovi. Jeho poďakovaním bolo pozvanie organizátorov na reprezentačný banket k štátnemu sviatku Ukrajiny. Svoju spokojnosť s bratislavskou prezentáciou vyjadril

samitu prijali uznesenie: „Európska rada v tomto ohľade (rozdeľovania utečencov) prijme závery; o zrodení týchto osôb sa členské štáty dohodnú jednomyselne.“ O štvrtého roka už uznesenie najvyššieho fóra neplatilo? Neplatil nijaký konsenzus? V septembri sa zišla Rada

dievčat v Taliansku, vo Švédsku či v iných krajinách Únie, v ktorých trpí vyčíňaním islamistických gangov domáce obyvateľstvo. Máme vari kričať na námestiach do zachrípnutia, „my sa nebojime“ – tak ako v Paríži a Barcelone po masových teroristických vraždách? Alebo nás

Zvítazilo právo silnejšieho

Ludovít ŠTEVKO

ministrov, jedna zo siedmich inštitúcií EÚ, a tá väčšinovým hlasovaním o kvótach rozhodla tak, ako to vyhovovalo európskemu komisariátu, Merkelovej, Taliansku a Grécku.

V sorosovských mimovládach na Slovensku i v Maďarsku môžu otvárať šampanské. Istá dáma z informačného portálu EurActiv neskrývala v Slovenskom rozhlasení radosť nad rozhodnutím Súdneho dvora EÚ a čudovala sa strachu z utečencov, ktorý vraj podnecovali niektorí slovenskí politici. Ak odhliadneme od zaužívaného pojmu utečenci, lebo už ide len o migrantov z Afriky, Pakistanu či Blízkeho východu, tak táto dáma asi nepočula o brutálnych znásilneniach žien i maloletých

sa to netýka, pretože Paríž a Barcelona sú od nás stovky kilometrov ďaleko? „Ozajstný boj sa iba teraz začína,“ povedal šéf maďarskej diplomacie Péter Szijjártó. Podľa neho „politika znásilnila právo i európske právo a tento rozsudok otvorene legitimoval moc Európskej komisie nad európskymi národmi“. Za politicky nesprávny považuje takýto spôsob rozhodovania pri citlivých otázkach aj slovenský premiér Robert Fico, pretože „vyoral hlbokú brázdou medzi členskými štátmi EÚ“. Kým maďarská vláda sa nemieni riadiť verdiktom Európskeho súdneho dvora, postoj slovenskej vlády je pragmatickejší – rešpektuje rozhodnutie tejto inštitúcie, ale trvá na svojej argumentácii. „Sme pri-

Ukrajinská umelkyňa Natália STUDENKOVÁ.

ďakovným listom aj prezident Svetovej medzinárodnej asociácie akvarelistov Atanur Dogan z Turecka, ktorý nelenže prišiel na otvorenie podujatia, ale viedol aj praktické ukážky akvarelovej maľby priamo vo Dvorane.

• Ste Kyjevčanka, ale už viac rokov čínorodo pôsobíte a žijete na Slovensku. Čo vás na našej krajine najviac zaujalo a aké sú vaše najbližšie tvorivé plány?

Veľmi ma očarila slovenská príroda, jej malebnosť aj historické pamiatky. Práve rozmanitosť, majestátnosť a krása slovenskej krajiny a všetko, čo v nej vytvára prirodzený pôvab a príťažlivosť, mi poskytuje najviac inšpirácie na tvorbu. Azda najviac sa teším na Pieninskú pasovačku Umeleckej besedy slovenskej a na jej výstavu, keďže som tiež už niekoľko rokov riadnou členkou tohto najstaršieho umeleckého spolku na Slovensku. Moje práce nebudú chýbať na jej jarnej prezentácii v košických Kasárňach/Kulturparku aj na spolkovej výstave v jeseni v Galérii Malovaný dům v Třebíči. Prislúbila som spolu s ukrajinskými priateľkami účasť na jubilejnom X. plenéri UBS v Lesnici a na niekoľkých podobných výtvarných podujatiach na Slovensku. V jeseni plánujem navštíviť Medzinárodné akvarelové bienále v Španielsku a Grécku.

pravení prejaviť takú mieru solidarity, ako nám to umožňuje štátny rozpočet. Navrhujeme poskytnúť peniaze na ochranu vonkajších hraníc Schengenu, dať ľuďom, technikom. Všetko sme pripravení urobiť, dokonca nad rámec našich povinností, ktoré by sme normálne mali, ale náš politický postoj ku kvótam je absolútne nemenný,“ povedal predseda vlády Slovenskej republiky.

Ako sa skončia ťahanice o migračné kvóty v tieni islamistických hrozieb, ktoré visia nad Európou, povie najskôr Angela Merkelová po vyhratých voľbách v Nemecku. Predsa poriadok v Európe podľa nemeckého vzoru musí byť. Už Joseph Goebbels povedal pred českými novinármi v čase Protektorátu Böhmen und Mähren pamätné slová: „Podľa môjho názoru sa musí pojem slobody nejakého národa viesť do súladu so skutočnosťami, pred ktorými dnes stojíme, a s jednoduchými otázkami účelnosti. Tak ako v rodine nemôže mať jeden jej člen právo rušiť trvale svojím sebeckým jej vnútorný mier, tak nemôže ani jednotlivý národ v Európe mať natrvalo možnosť stavať sa proti všeobecnému poriadku.“

MEDZI NAMÍ je zrejme, že pri rozhodovaní o kvótach na Európskom súdnom dvore zvítazilo právo silnejšieho. Nie je to v histórii nášho kontinentu nič nové. Len následky bývajú katastrofálne.

Za bývalým dlhoročným riaditeľom vydavateľstva Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme Zosnulý biskup Štefan Vrablec bol podporovateľ Matice

Štefan SVETOŠ – Foto: archív

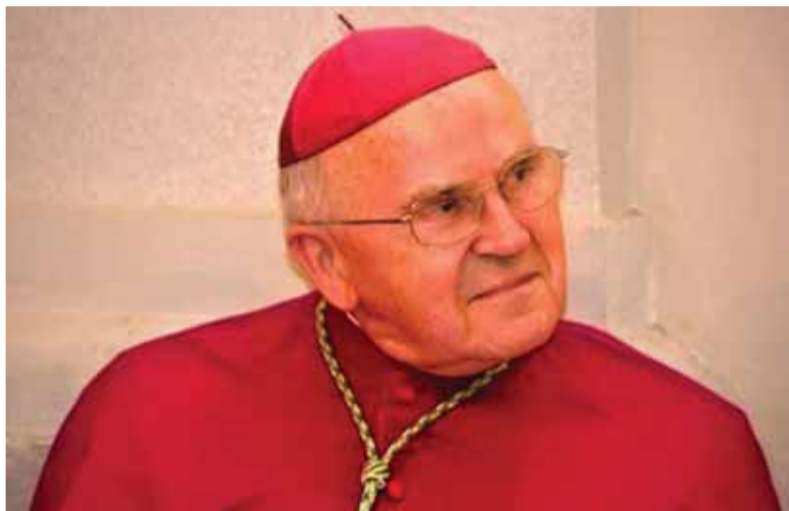
Prvého septembra 2017 vo večerných hodinách v deväťdesiatom treťom roku života, šesťdesiatom ôsmom roku kňazstva a dvadsiatom roku biskupskej služby v kláštore Spoločnosti dcér kresťanskej lásky sv. Vincenta de Paul v Nitre zomrel titulárny tasbaltský a emeritný bratislavsko-trnavský pomocný biskup Mons. Štefan VRABLEC. Cirkvi i verejnosti sa s ním lúčila vo štvrtok 7. septembra v Trnave a v Závode.

Zádušná svätá omša za zosnulého otca biskupa Štefana bola v Trnave práve v čase, kedy v Trnave začali aj tohtoročné Národné matičné slávnosti. Minútu ticha si na neho spomenuli ja matičiari na úvod vedeckej konferencie Slovensko v súradniciach času. Aj biskup Š. Vrablec bol podporovateľ Matice slovenskej. Hlavným celebrantom omše bol Mons. Stanislav Zvolenský, bratislavský arcibiskup metropolita, ktorý sa k prítomným prihovril v homílii ako predseda Konferencie biskupov Slovenska. Po svätej omši prítomní biskupi a kňazi odpovedali telesné pozostatky biskupa Vrableca k autu, ktoré ho previezlo do farnosti Závod, odkiaľ pochádzal. Tam nasledovala pohrebná svätá omša spolu s obradmi uloženia do hrobu. Biskupa Štefana Vrableca pochovali do hrobu na miestnom cintoríne.

■ SKROMNÝ PŮVOD

Mons. Štefan Vrablec pochádzal zo siedmich detí, mal brata kňaza, dve sestry, ktoré boli rehoľníčky, a dvoch súrodencov laikov. Sestra Anička v deň svojho krstu zomrela. Jeho brat kňaz prof. Jozef Vrablec bol generálnym vikárom v Nitre a zakladateľom slovenskej modernej homiletiky (náuka o kázani).

„Naša rodina bola zvláštna tým, že môj otecko bol krčmár, modlitebník, ktorý sa predmodlieval v kostole, a apoštol. Keď sme išli napríklad na púť do Šaštína, on nás viedol. Spolu s mamičkou boli za to, aby som bol kňazom. Ešte ako žiak som sa pýtal mamičky, či súhlasí s tým, aby som sa stal kňazom. Ona sa len rozplakala a dala súhlas. Potom som išiel k oteckovi, ktorý práve pracoval vo vinohrade, a ten sa zastavil a povedal:

Monsignora Štefana VRABLECA označovali ako „slávneho pašeráka“. V čase totalitnej „pašoval“ na Slovensko vieru, nádej a duchovnú útechu v podobe tisícok náboženských tlačí.

„Ale dobre si to rozmysli.“ Tak v jednom z rozhovorov pre Katolícke noviny spomínal Mons. Š. Vrablec. V roku 1945 maturoval na gymnáziu v Trnave. Z finančných dôvodov sa nedostal na štúdiá teológie do Bratislavy, preto sa rozhodol ísť študovať do Nitry. Po prvom roku štúdiá sa naskytla možnosť študovať v Ríme. Do kňazskej vysviacky bol ubytovaný v Pápežskom kolégiu Nepomucenum v Ríme. V roku 1951 dosiahol licenciát z teológie a neskôr v roku 1956 doktorát z teológie na Lateránskej univerzite v Ríme. V roku 1963 pokračoval v štúdiu na Gregoriánskej univerzite v Ríme na Inštitúte spirituality.

■ SLÁVNÝ „PAŠERÁK“

Za kňaza bol Štefan Vrablec vysvätený 23. decembra 1950 v Ríme arcibiskupom Luigim Tragliom. Na Slovensko sa nemohol vrátiť pre totalitný

systém v krajine, a tak po kňazskej vysviacke pôsobil dlho v Taliansku. Popri kňazskej práci od roku 1967 pôsobil ako redaktor vydavateľstva Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme. V roku 1992 sa stal riaditeľom tohto vydavateľstva. Náboženskú literatúru pašoval spolu s najbližšími spolupracovníkmi počas totalitného režimu na Slovensko. V Ríme práve jeho zásluhou ju vydávali v slovenskom jazyku.

„Posielali sme knihy Slovákom na celom svete a sprostredkovali sme im slovo Svätého Otca. Každú stredu sme boli na audiencii. Boli tam aj naši pútnici, ale nerozumeli po taliansky. My sme im tlmočili, čo Svätý Otec povedal Slovákom.“ Tak si už ako emeritný biskup spomínal na svoje „talianske“ obdobie života.

Za prvých dvadsaťpäť rokov činnosti Mons. Vrableca vo vydavateľ-

stve Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme vyšlo takmer tisíc titulov kníh, drobnotlačí a periodík v náklade približne tri milióny výtlačkov. Jeho trvalým prínosom pre Cirkev na Slovensku je jeho systematický zástoj pri uvádzaní liturgickej reformy stanovenej Druhým vatikánskym koncilom do života slovenských katolíkov na Slovensku i v slobodnom svete. Svojím účinkovaním pri prekladaní latinských bohoslužobných textov do slovenčiny, pri ich redigovaní a úradnom schvaľovaní sa pričínal o to, aby bol slovenčine priznaný štatút liturgického jazyka v USA i v Kanade. Okrem redigovania sa aktívne venoval aj pastorácii. V roku 1992 prijal vymenovanie za tretieho rektora Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme, kde pôsobil až do roku 1998.

■ NOVÁ ÉRA

Po politicko-spoločenských zmenách v roku 1989 sa konečne mohol Štefan Vrablec vrátiť na Slovensko. Pápež sv. Ján Pavol II. ho 19. júna 1998 vymenoval za pomocného biskupa bratislavsko-trnavskej arcidiecézy a za titulárneho biskupa tasbaltského. Biskupskú vysviacku prijal 26. júla 1998 v Bazilike Sedembolestnej Panny Márie v Šaštíne z rúk nitrianskeho kardinála Jána Chryzostoma Korca, bratislavsko-trnavského arcibiskupa Jána Sokola a apoštolského nuncia na Slovensku Luigiho Dosenu. Za biskupské motto si zvolil: „Nech sa ti klania celá zem.“ Po skoro šiestich rokoch aktívnej biskupskej služby sa vzdal úradu pomocného biskupa pre vek a od 2. apríla 2004 bol emeritným bratislavsko-trnavským pomocným biskupom. Odtiaľ žil na zaslúženom odpočinku najprv v priestoroch trnavského Arcibiskupského úradu, neskôr po odchode z Trnavy v kláštore Spoločnosti dcér kresťanskej lásky sv. Vincenta de Paul (vincentky) v Nitre.

Prijatie vlastnej terminológie je prvým krokom k vlastnej koncepcii

Jazykový labyrint na slovenskom juhu

Margaréta VYŠNÁ – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Používanie pojmov, vzťahujúcich sa k slovenskému juhu, je rôzne a veľakrát vyvoláva problémy a konflikty. Pôvod a pozadie najčastejšie používaných kontroverzných dvojíc pojmov slovenský juh – južné Slovensko, samospráva – autonómia, menšina – komunita je v histórii. Slovenský právny poriadok stabilizuje iba niektoré pojmy, v bežnej komunikácii sa používajú nejednotné pomenovania, v maďarskej interpretácii badať snahu o unifikáciu pojmov a ich začlenenie do právneho systému.

Po prvýkrát dochádza medzi pojmi samospráva – autonómia k zjednoteniu obsahov a pojmov. Samospráva nadobúda etnický rozmer s autonómnymi prvkami. Nejednotnosť používania pojmov spôsobuje vo vnútri spoločnosti roztrieštenosť, nestabilitu a neistotu. Preto je tvorba a používanie vlastných pojmov významné z hľadiska kolektívnej kultúrnej pamäti. Pamäť vytvára a stabilizuje identitu kolektívu (Asklepios 2013: Význam terminológie v medicíne). Najproblematickejšími pojmi viazucimi sa k juhu Slovenska sa javia slovenský juh (južné Slovensko, samospráva) – autonómia a menšina, resp. komunita.

■ ŽIVÁ TRAUMA

Pomenovanie južné Slovensko dodnes znamená pre Slovákov živú traumu z okupovaného územia Slovenska počas Viedenskej arbitráže. Slováci ho používajú aj vtedy, ak chcú poukázať na národnú alebo národnostnú problematiku v týchto oblastiach alebo podať turistické alebo meteo-

rologické informácie. Južné Slovensko nepredstavuje pre Slovákov jedliatú tradičnú historickú kultúrnu oblasť. Pre ňu sú dodnes živé názvy – Dolné Ponitrie, Tekov, Požitavsko, Novohrad, Hont, Gemer, Košická oblasť (pôvodne Abov) a Zemplín. Najintenzívnejšie sa k názvu južné Slovensko hlási široká verejnosť maďarskej národnosti a predstavitelia maďarskej menšiny na Slovensku. V maďarskej interpretácii badať snahu o unifikáciu pojmu, Strana maďarskej komunity (SMK) a strana Most – Híd chcú dokonca tento termín zaviesť ako právny termín a vlastné podstatné meno – Južné Slovensko (Občianska vízia).

■ VEDIA, ALE NECHCÚ

Pojem autonómia sa v súvislosti so slovenským juhom začal používať od roku 1918 v politických programoch maďarskej menšiny. Slováci dodnes chápu autonómiu, resp. maďarské samosprávy negatívne ako odtrhnutie a izoláciu slovenského juhu od Slovenskej republiky (BAJANÍK, Stanislav – zost.: Za

slovenský juh). Pojem samospráva sa všeobecne považuje za tolerantnejší ako autonómia. Verejne to deklarovali M. Duray a neskôr aj J. Berényi pre Parlamentné listy. sk: „Zistili sme, že Slováci slovo autonómia vnímajú úplne inak ako my. V otázke samosprávy vieme na Slovensku viesť dialóg, ale v otázke

autonómie to možné nie je.“ V roku 2017 nastáva zlom, preskúpa sa pojem aj obsah autonómie a samosprávy – schválený je zákon o fonde na podporu kultúry národnostných menšín. Fond má prvky samosprávy, teda autonómne rozhodovacie kompetencie národnostných menšín. Kým zástupcovia maďarskej menšiny opúšťajú konfliktný pojem autonómia a pristupujú k pojmu samospráva, príp. kultúrna, školská autonómia s rovnakým obsahom, slovenská politická reprezentácia prijíma rovnaký obsah pod novým pojmom – samospráva v zmysle menšinová.

■ ZAVÄZDAJÚCE POJMY

Menšina, napríklad národnostná, zodpovedá menšej časti celku, povedzme obyvateľstva, štátu, naproti tomu komunita vyjadruje spoločenstvo ľudí v istom priestore tvoriace obyčajne samosprávnú jednotku (Synonymický slovník slovenčiny, Krátky slovník slovenského jazyka). Spojenie národnostná menšina sa na Slovensku začalo používať po roku 1989 a bolo implementované do slovenských noriem, dohôd a zmlúv. Oficiálny obrat v rétorike menšinových predstaviteľov nastal v roku 2012 premenovaním Strany maďarskej koalície na Stranu maďarskej komunity a neskôr prijatím Koncepcie zachovania a rozvoja maďarskej komunity na Slovensku. Je to signál, že vyrovnanie maďarskej minority s väčšinovým národom chcú presadzovať nielen legislatívou, inštitucionalizáciou, podporou budovania národnostnej identity, ale aj terminológiou.

FEJTÓN

Zruba pred mesiacom som dostal do daru pár športovej obuvi, ktorej u nás roky zo zvyku hovoríme botasky. Prijal som ho s rovnakou vďakou, s akou už roky prijíмам od pozostalých po rakúskych nevožňákoch málo opotrebované saká, nohavice, mikiny, topánky, pulóvre, baretky, košeľe a iné veci, čo sa dajú nosiť bez toho, aby človek vzbudzoval pred ľuďmi na autobusovej zastávke alebo v obchode mimoriadnu pozornosť. Som dôchodca a za všetko, čo od niekoho dostanem do daru, som úprimne vďačný.

Najky či dajky, všetko jedno...

Môj invalidný dôchodok je len čiastočný, činí sto dvadsať eur, ak by moja manželka nepracovala za tristošesťdesiat eur mesačne, neviem, akoby naša trojčlenná rodina v družstevnej bytovke vyžila... Prirodzene, tie „botasky“ boli dosť opotrebované, no ja som ich hrdo nosil. Pravá mala na vonkajšej strane priehlavku asi desaťcentimetrový rez, zručne zašitý stehmi širokou oranžovou nitou a podľa mňa pôsobila tá jazva na koži športovej obuvi celkom zaujímavo. Len málokto si ju nevšimol. Kdeko sa ma vypytával, čo je to za novotu a ja som s chuťou každému vysvetľoval, že tieto najky či dajky mám od strýka z Ameriky. Nechal mi ich, keď bol u nás pred polrokom na návšteve... A s ešte väčšou pasiou som dodával podrobnosti: že to nie sú len také obyčajné tenisky, ale špeciálne, upravené podľa najnovšej americkej módy. A že zvlášť unikátna úprava spočíva práve v tomto zvláštnom reze na vonkajšej strane priehlavku pravej tenisky zašitéj stehmi širokou oranžovou nitou. Túto úpravu robia na 32. ulici v New Yorku dvaja špeciálne vyučení obuvníci – otec a syn, v svojej slávnej dielni. Na tejto úprave už zarobili neskutočne veľa peňazí. Vonku na ulici stoja dlhé zástupy ľudí s fungl novými botaskami v rukách a pokorne čakajú, kým na nich príde rad. A že keď na takého záujemcu o tú úpravu príde rad, podá pravú botasku tomu otcovi obuvníkovi, ktorý na nej zručne urobí ten desaťcentimetrový rez špeciálnym nožom. Potom podá botasku vedľa neho sediacemu synovi. Ten rez hneď pohoťovo zašije stehmi širokou oranžovou nitou a takto to ide koldokola od siedmej hodiny ráno do desiatej hodiny večer...

Ľudia moje rozprávanie počúvali s otvorenými ústami. Každý sa úprimne čudoval tomu skutočne originálnemu nápadu jeho veľčičstva najnovšej pani módy. Nejednen z mojich poslucháčov sa mi po čase priznal, že si usilovne šetrí peniaze na letenku, aby si mohol aj on zaletieť za more do New Yorku a dať si tam na 32. ulici spomínaným obuvníkom urobiť tú najnovšiu úpravu, keďže nechce v nijakom prípade zaostať za civilizovaným svetom...

Milan ZELINKA

NA OKRAJ

Martin Luther King Jr., americký baptistický kazateľ, bojovník za občianske práva a nositeľ Nobelovej ceny za mier, sa všeobecne považuje za jedného z najvýznamnejších ľudových vodcov americkej histórie. V jednom zo svojich prejavov o nevyhnutnosti vzdelania povedal: „Zdá sa mi, že vzdelanie má v živote človeka a spoločnosti dvojnásobnú funkciu. Jednou je prosperita a druhou je kultúra. Vzdelávanie musí umožniť človeku, aby sa stal efektívnejším a aby dosiahol legitímny cieľ svojho života. Vzdelávanie musí byť pre človeka aj tréningom rýchleho, účinného a energického myslenia.

Čakanie na reformu

Ak chceme myslieť kriticky, je to veľmi ťažké. Sme náchylní uveriť množstvu polopráv, predsudkov a propagandy. Preto sa často prekvapene pýtam, či vzdelávanie vôbec plní svoj cieľ, ak väčšina vzdelaných ľudí nedokáže myslieť ani logicky, ani vedecky. Dokonca ani tlač, školy či kázne nám v mnohých prípadoch neponúkajú objektívnu a neskrivenú pravdu... Vzdelávanie musí umožniť, aby ste mohli preveriť a zväziť dôkazy, aby ste mohli odlišiť pravdu od lži, skutočného od nereálneho a fakty od fikcie. Úloha vzdelávania je preto naučiť sa intenzívne a kriticky myslieť. Ale vzdelanie, ktoré slúži len prosperu, môže byť skutočnou hrozbou pre spoločnosť. Najnebezpečnejší môže byť totiž rozumovo nadaný človek bez morálky.“

V uplynulých dňoch potešila informácia, že medzi najlepšie univerzity sveta sa dostali aj tri zo Slovenska. Ide o Univerzitu Komenského v Bratislave, Slovenskú technickú univerzitu v Bratislave a Technickú univerzitu v Košiciach. Vyplýva to z prestížneho celosvetového rebríčka Times Higher Education World University Rankings (THE WUR) 2018. Bratislavská UK sa tak ako vlni umiestnila na 601. až 800. mieste. STU a Technická univerzita v Košiciach skončili na 801. až 1 000. mieste. Prvú pozíciu obsadila University of Oxford, ktorú nasledujú University of Cambridge a California Institute of Technology.

Na druhej strane – so znepokojením treba konštatovať, že každá ponovembrová vláda doteraz síce slovnou deklarovala svoju podporu a prioritu vzdelaniu, ale poddimenzované financie svedčia o opaku. Keďže Slovensko je malá krajina čo do rozlohy a počtu obyvateľstva, jeho najcennejšou devízou by mala byť vzdelaná populácia. Aby sa tak stalo, je nevyhnutné umožniť prístup k vzdelávaniu každému, kto má oň záujem, poskytovať možnosti druhej šance a neuzatvárať dvere pred tými, ktorí z rôznych dôvodov túto šancu v mladosti nevyužili alebo ju jednoducho prepásli. Úroveň nášho školstva sa dá zlepšiť, to si však vyžaduje systémové riešenia, víziu, ako by malo naše školstvo vyzerať v budúcnosti, zamerať sa na podstatu, a nielen na drobné kozmetické úpravy.

Dlhoočakávaný dokument o reforme nášho školstva mal byť už zverejnený. Nestalo sa. Čakáme na nového ministra.

Ján ČERNÝ

Trenčianska Univerzita A. Dubčeka pripravuje ľudí na reálny pracovný trh

Popoluške netreba macochu, ale princa

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: autor

V roku 1999 nastúpil ako odborný asistent na Trenčiansku univerzitu Alexandra Dubčeka v Trenčíne. V júli 2006 bol vymenovaný do funkcie štátneho tajomníka Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. V roku 2013 sa stal najmladším rektorom na Slovensku a do tejto funkcie ho v roku 2017 na stálej tej istej univerzite opätovne vymenoval prezident Andrej Kiska. Doc. Ing. Jozef HABÁNIK, PhD., rektor Trenčianskej Univerzity Alexandra Dubčeka poskytol Slovenským národným novinám nasledujúci rozhovor.

• **Trenčín má dva hlavné prívlastky – mesto Matúša Čáka a mesto Alexandra Dubčeka. Aký je to pocit viesť univerzitu pomenovanú práve po ňom?**

Slovensko má vo svojich dejinách viacero osobností a veľikánov. Naša univerzita však päť rokov po svojom vzniku dostala do svojho názvu meno človeka, ktoré je známe na celom svete. Človeka, ktorý dostal šesť čestných doktorátov, okrem iného aj z našej partnerskej Univerzity v Bologni, ktorá je najstaršou európskou univerzitou. Alexander Dubček bol ocenený špeciálne za ľudské práva. Tým, že tento človek bol spätý s našim mestom, vnímam jeho spojenie s Trenčianskou univerzitou ako obrovskú česť a záväzok zároveň, aby sme jeho odkaz pretavili aj do moderného prístupu k vzdelávaniu.

• **Zhodou okolností – nedávno pri príležitosti výročia SNP ste na Brezine pri pamätníku umučených položili na znak úcty k nim veniec. Čo našej spoločnosti odkazuje dubčekovská symbolika a čo tá povstalecká?**

Osobnosť Alexandra Dubčeka je spájaná s významným reformným vývojom Česko-Slovenska v roku 1968 pred jeho okupáciou. Dovolil si predsa demokratizovať komunistický systém. Dávid, ktorý sa odvážil ísť proti Goliášovi – silnému nastolenému režimu, a robíť to, po čom volali ľudia. A symbolika? Tú vidíte na každej dobovej fotografii z tohto obdobia – ľudí, ktorí sa vlastnými telami postavili tankom. Dubček bol osobnosťou, ktorú Slováci potrebovali, aby uverili, že možno poraziť Goliáša, a hoci to bol na prvý pohľad prehratý súboj, toto dielo bolo dokonané nasledovníkmi. A na to ľudia potrebujú symboly, akým bol aj Dubček. Aby uverili v samých seba, aby sa postavili a vzopreli, ak sú nespokojní, dokázali spojiť a zostať nezlomnými vo svojom presvedčení, nech už sú životné okolnosti akokoľvek tvrdé. Hoci má Slovenské národné povstanie inú dejovú a časovú líniu, motív je rovnaký. Hrdinstvo, patriotizmus, odvaha. Nemáte občas pocit, že dnešní ľudia bojujú slovami na internete, no nie sú ochotní dokonca sa ani len zúčastniť na voľbách?

• **Keď ste v roku 2013 prijali rektorské insignie, dali ste si za cieľ – dovolím si vás citovať: „... v krátkodobom období sledovať ciele komplexnej akreditácie a v strednodobom období prípravu stratégie rozvoja univerzity na plne kompatibilnú univerzitu z hľadiska domáceho a európskeho prostredia“. Skúsme po štyroch rokoch bilancovať. Podarilo sa?**

Keď som v roku 2013 kandidoval na rektora našej univerzity, moje programové vyhlásenie som ukončil myšlienkou: „Ak si stanovíme náročné ciele, môžeme byť sklamaní z toho, čo sme nedosiahli, ale ak si stanovíme jednoduché a ľahko dosiahnuteľné ciele, určite budeme sklamaní z toho, čo sme dosiahli.“ Nikdy som nebol zástancom ľahkých cieľov a vnímal som našu univerzitu ako inštitúciu, ktorá má na to byť súčasťou európskeho vzdelávacieho a výskumného priestoru. Je pravda, že za ostatné roky prešlo mnoho našich fakúlt obrovským rozvojom prístrojového a technologického

vybavenia, porovnateľného doma aj v zahraničí, učebných pomôcok, zvyšovaním kapacity a kvality ľudských zdrojov. Pribudla možnosť cudzojazyčného štúdia vo vybraných študijných programoch alebo možnosť získať celoeurópsky akceptovaný inžiniersky titul. Stali sme sa modernou vzdelávacou inštitúciou, ktorá má viaceré špičkové vedecké pracoviská a je rešpektovaným partnerom

neznamená, že si niekedy založím vlastný instagramový účet, ale Facebook, samozrejme, mám a aktívne prostredníctvom neho komunikujem aj s nimi. Študenti aj rôzni ľudia mi občas tak trochu so strachom napíšu, pretože nie sú si istí, či som to naozaj ja, ale agendu, ktorú dokážem vyriešiť od stola z domu, občas vybatim aj takto. Voči skúsenejším kolegom však prechovávam úctu a rešpekt.

Rektor Jozef HABÁNIK nepovažuje svoj „nerektorský vek“ za nevýhodu, ale skôr za prednosť v kontakte a porozumení si so študentmi.

zahraničných univerzít. Zaviedli sme vnútorný systém kvality vzdelávania podľa medzinárodne akceptovaných štandardov. Našou snahou je a bude, aby každá fakulta a vedecké pracovisko mali určité unikátnosti oproti iným pracoviskám na Slovensku i v zahraničí. Dôležité je, aby vedecké zámery korešpondovali s dlhodobou stratégiou univerzity, jej rozvojom a posilňovaním domácej a medzinárodnej konkurencieschopnosti a spolu sme preukázali, že sa to dá. Našu vedeckú kapacitu vníma aj zahraničie. Prioritou pre nás sú aj talenty, ktoré sa snažíme včas podchytiť a podporiť. Výsledky sa ukazujú aj v tejto oblasti a naši študenti dosahujú medzinárodné úspechy a ocenenia nielen vo svojich odboroch, ale dokonca aj v mimoškolských činnostiach, najmä v športe. Taktiež sme sa ako jediná slovenská univerzita dostali do medzinárodného rebríčka kľúčových technologických centier KETs. Európska komisia doň zaraďuje najvhodnejšie subjekty, ktoré vďaka svojim službám znamenajú inovačný potenciál pre firmy aj celé priemyselné odvetvia.

Skúste mi dať bilančnú otázku na každú fakultu zvlášť a ja vám odpoveďami zaplním niekoľko strán. O to viac ma mrzí, keď médiá nezaujímajú úspechy slovenských univerzít, ale presvedčujú mladých, že za plotom je tráva zelenšia. Verte mi, veľakrát to takto nie je. Tráva môže byť zelenšia jedine tam, kde bude smerovaná a zvláňaná. V tomto prípade snaha a zariadenie každého študenta zvlášť.

• **Medzi vysokoškolskými „magnificenciami“ ste pomerne mladý, ak nie najmladší, nie je to pracovný handicap?**

Tak to zoberme z opačnej strany. Možno som prístupom o to modernejší. Určite nevnímam ako pracovný handicap to, že môžem rozvíjať univerzitu v najproduktívnejšom veku, skôr ako výhodu. Tým, že okrem riadenia univerzity aj stále vyučujem, vnímam aj väčšiu názorovú blízkosť s novou mladou generáciou. Síce to

Väčšinu z nich poznám z môjho pôsobenia na pozícii štátneho tajomníka pre vedu a techniku na Ministerstve školstva, vedy, výskumu a športu SR z rokov 2006 až 2010.

• **Vzdelanie, najmä vysokoškolské, nezarmucuje vás, ak vidíte, že v našej spoločnosti nie je pre mladých žiadnou veľkou výhrou ocitnúť sa nim na začiatku aktívneho života? Nízke mzdy, ak vôbec prácu nájdú...**

Zarmucuje ma, ak niekto dehonestuje slovenské univerzity, pretože sa rozvíjajú a majú snahu produkovať naozaj múdrych ľudí. Pozrite sa na vzdelanie ako projekt. Na začiatku každého projektu je motivácia. Z nej vychádza cieľ. Na jeho dosiahnutie treba vytyčiť reálne kroky a vynaložiť nejaké úsilie. Čo je motiváciou študenta ísť študovať na nejakú vysokú školu? Titul? Diplom je úradný certifikát, potvrdzujúci dosiahnutie potrebného počtu kreditov. Dobré, máte diplom, zavesíte si ho na stenu a rodičia vás pochvália, že ste inžinier. To je celé. Motivácia by mala začínať otázku, ktorú dostávajú už aj tí najmenší: Čím chceš byť? Pokračovať by mala realistickým rozhladnutím sa po pracovnom trhu a ohodnotení danej profesie, pretože ak ma má živiť to, čo ma baví, resp. k čomu mám vzťah alebo predpoklady, tak na to musia byť vytvorené aj podmienky na trhu práce. Dovoľím si teda oponovať samotnému postaveniu otázky. Ak niekto uvažuje o vysokoškolskom štúdiu, mal by sa v prvom rade zamerať na odbor, ktorý mu neskôr umožní vyberať si z pracovných ponúk tie najlepšie. Druhú najdôležitejšou vecou je potom vybrať si takú školu, ktorá je prepojená s praxou a veľmi rýchlo študenta uvedie do reality. Našou ambíciou je naplniť obe podmienky súčasne. Tento rok už po desiatykrát vyhodnotil portál venujúci sa zamestnávaniu záujem o absolventov jednotlivých škôl. Trenčianska univerzita patrí dlhodobu do TOP 10 vysokých škôl podľa tohto hodnotenia a jej absolventi sa radia

medzi najrýchlejšie zamestnaných. V tomto roku sme dokonca na vyšších priečkach ako v minulom roku. Celkovo záujem o čerstvých uchádzačov o prácu v ostatných rokoch stúpa, no nie je to rovnaké vo všetkých oblastiach. Informatika, strojárstvo a ekonómika sú stále v top trojke.

• **Roky sa hovorí, že vysoké školy by mali reflektovať požiadavky pracovného trhu. Ako je to u vás z vášho pohľadu – je možné sa aspoň čiastočne relatívne operatívne takto prispôbovať?**

Štúdium na našej univerzite je prepojené s praxou, ktorá ovplyvňuje aj tvorbu študijných programov. Neustále rozvíjame a rozširujeme spoluprácu s firmami a podnikmi. Situácia na trhu práce ukazuje aj naďalej trend technických, ekonomických a zdravotníckych smerov, čo sú odbory, ktoré možno študovať na Trenčianskej univerzite, a to na štyroch rôznych fakultách a dvoch špecializovaných pracoviskách. Vzhľadom na vysokú koncentráciu strojárkeho, automobilového, ale i sklárskeho priemyslu nachádzajú okamžité uplatnenie aj priamo v regióne. Minulý rok všetci absolventi tretieho stupňa štúdia Fakulty špeciálnej techniky mali zamestnanie ešte skôr, než si prevzali diplomy. Je to spôsobené najmä tým, že významná časť ich štúdia prebieha v praxi a ich záverečné práce riešia reálne problémy z partnerských firiem. My učíme ľudí pre reálny trh, napríklad len pre zaujímavosť: takmer sedemdesiat percent absolventov našich technicky zameraných fakúlt pracovalo alebo pracuje v danom odbore.

• **Stredné Považie bolo kedysi regiónom s rozvinutým priemyslom. Potom akoby utáľ, v súčasnosti sa opäť preberá. Spolupracuje vami vedená univerzita s regionálnym priemyslom a naopak, či ten je otvorený spolupráci s vami?**

Pred dvadsiatimi rokmi si Trenčiansky kraj doslova pýtal univerzitu. Tá totiž prináša regiónu vyššiu mieru vzdelanosti, vysokokvalifikovanú pracovnú silu, pomáha jej firmy, pomáha rozvíjať a priťahuje a je jedným z najväčších zamestnávateľov. Aj preto sme vytvorili CENTRATECH, čo je centrum transferu technológií, prostredníctvom ktorého nachádzame vedeckým poznatkom komerčné využitie. Máme mnoho partnerov – firiem, ktoré takto využívajú vedecký potenciál na svoj vlastný rozvoj.

• **Hovoríme o potrebe rozvoja vedomostnej spoločnosti, čo všetko preto musí urobiť samotná spoločnosť? Nie všetko sa dá predsa naložiť na plecia školám.**

Niekedy mám pocit, že samotní politici si protirečia. Na jednej strane existujú príklady krajín, ktoré dlhodobu stavajú na znalostnej ekonomike, čo sa nám páči a chceme to, samozrejme, aj my doma, a na druhej strane robia zo slovenskej vedy Popolušku. Žiaľ, Popoluška nepotrebuje macochu, ale bohatého princa. Zatiaľ nepoznám negatívny dôsledok vzdelávania. Vzdelávanie, či už na úrovni rodiny, regiónov alebo aj celej krajiny, bolo vždy najlepšou investíciou do budúcnosti. Ak si len zoberiete príklad nášho mesta, tak už len samotný fakt, že je v ňom univerzita, robí to, že sem prinášame život, mladých ľudí, rozvíjame lokálnu ekonomiku, pretože tí ľudia majú nejaké potreby, bývajú tu, nakupujú, využívajú služby, chcú spoločenské vyžitie atď. A to sú stále len študenti. Spoločnosť by sa mala zamyslieť nad tým, či chce byť táto krajina výrobcom, alebo inovátorom. Či budeme predávať svoje pracovité ruky, alebo nápady.

• **Blíži sa zverejnenie dokumentu o reforme slovenského školstva. Čo by ste v ňom z pohľadu rektora vysokej školy uvítali najviac?**

Najmä podpis ministra financií...

Na rozvoji dnes sedemstoročnej Sniny mala veľký podiel rodina Rhollovcov

Keď kraju pod Vihorlatom vládlo železo

Text a snímky Marián ŠIMKULIČ

Kým prišli Rhollovcí do Sniny, významne sa zaslúžili o rozvoj iných regiónov. Prvým známym príslušníkom tohto rodu vo vtedajšom Uhorsku bol Wolfgang Rholl, ktorý zastával úrad komorského podgrófa v Kremnici. Jeho potomkovia sa stali zakladateľmi šľachtického rodu Rhollovcov z Dvorníkov (de Udvarnok). Podnikali najmä v oblasti Spiša. Známý je Anton Rholl, levočský mešťan, banský odborník a podnikateľ, v roku 1611 získal armádes, ktorým ho Rudolf II. povýšil do šľachtického stavu. O rok neskôr zomrel vo veku sedemdesiatpäť rokov a v Dome svätého Jakuba v Levoči dodnes visí jeho renesančný epitaf, ktorý dali osadiť a vysvätiť pamätliví dedičia.

Potomkovia Antona Rholla sa tiež venovali podnikaniu v baníctve, obchodovali s rudou a svoje aktivity postupne rozšírili aj do Gemera a Zemplína. Anton Rholl vzal v roku 1763 do zálohu od Antona Károliho za päťdesiat tisíc rýnskych zlatých časť hradného panstva Fuzer (územie Zemplína v súčasnom Maďarsku). Jeho syn Jozef v Hollóháze dal postaviť sklársku hutu a napriek zákazu panovníčky Márie Terézie aj dvanásť domov pre robotníkov. Pravdepodobne prosperita hutu viedla grófa Antona Károliho vykúpiť zo zálohu naspäť fuzerské panstvo za štyridsaťosem tisíc zlatých. Jozef Rholl mal teda peniaze, no chýbalo mu panstvo. A tak sa rozhodol v roku 1788 za sedemdesiatdva tisíc rýnskych zlatých získať do zálohu Sninu a okolité obce na hornom Zemplíne. Prišiel sem hľadať zlato alebo striebro.

Počas prospektorských prieskumov sa Jozef Rholl dozvedel, že aj v sopečných vihorlatských vrchoch kedysi ťažili rudu a vyrábali železo. Potomkovia pamätníkov, čo už nežili, dokonca tvrdili, že tam bol aj hámor, ale súčasníci si už na hutu nepamätali. Záznam o tom nebol ani v tereziánskom urbári, ba aj pri vojenskom mapovaní koncom 18. storočia už uvádzali hámor ako zaniknutý...

■ JOZEFHOVA DOLINA

Na úpätí Sninského kameňa naozaj našli železnú rudu a silikáty, ktoré sa rozhodli ťažiť. Profesor Michael von Kunits uviedol, že Jozef Rholl patril k zaujímavým osobnostiam s mimoriadne prezieravým myslením, ktorý bol otvorený novinkám. Preto najprv začal s výstavbou tehelne v Snine, ku ktorej čoskoro v katastri Stakčína v doline Chotinky pribudla sklárská hutu a v katastri Sniny vysoká pec a hámor.

Osadu Jozefova dolina na úpätí Vihorlatských vrchov založil Jozef Rholl začiatkom 19. storočia. Dnes je to obec Zemplínske Hámre. Vznik osady podmienila ťažba železnej rudy, ktorá na tomto území prebiehala už v minulosti na pingových poliach. Hlbinná ťažba sa začala až v prvej polovici 19. storočia. V osade, vzdialenej necelých päť kilometrov od Sniny, vybudovali domyselný systém vodných kanálov, ktoré zabezpečovali prevádzku viacerých hámov. Postupne pribúdali aj ďalšie objekty – vysoká pec, garbiareň na spracovanie koží, zlievareň, vodná píla či kamenné murované domy pre potreby vedenia železiarní i robotníkov.

■ ROZHODLO DREVO

Tunajšie rudné slaje však boli chudobné na obsah železa, takže Jozef Rholl musel do Jozefovej doliny dovážať železnú rudu z dediny Bánske v Slánskych vrchoch. Pracovalo tam osem baníkov a dvaja hutmani – dve päťčlenné partie. Rholl pritom ocenil a využil vynachádzavosť svojich predchodcov, ktorí už vyše sto rokov mali povolenie na ťažbu od vlastníka spišského panstva Alexa Thurza. Zároveň si uvedomoval, že už ťažko nájde také miesto na podnikanie, kde by boli pokope obe dôležité suroviny na hutnícku výrobu – železná ruda a drevo. Pre veľkú spotrebu dreva pri spracovaní železa boli už lesy v blízkosti slánskych i ďalších rudných ložísk na Slovensku vyťažené. A tak, paradoxne, výroba železa sa sťahovala za drevom...

Na tavenie rudy, výrobu skla a dreveného uhlia pristáhol Jozef Rholl baníkov, tavičov a uhliarov z okolia Gelnice, Margecian a Rolovej Hut. V železiarskom podniku v Jozefovej

doline pracovali zamestnanci v dvoch prevádzkach – v hute, kde sa vyrábalo surové železo, a v hámroch, kde sa skúňovalo a spracovalo. Okrem nich, riaditeľa, ekonóma a tesára tu pracovalo aj deväť uhliarov. Na spracovanie železnej rudy bolo totiž nevyhnutné zabezpečiť dostatočné množstvo dreveného uhlia. Miestni obyvatelia ho pálili v milieroch.

■ SPOR O KAŠTIEĽ

Starnúca, už sedemdesiatšesťročná grófka Terézia Vandernatová sa

Slávnostné okamihy otvorenia zrenovovaného kaštieľa v Snine za účasti vzdialeného príbuzného železiarskej rodiny – kulturológa a zakladateľa BIB JUDr. Dušana Rolla. Uprostred primátor Sniny Štefan Milovčík.

Herkules, odliatok z Jozefovej doliny na nádvorí sninského kaštieľa.

rozhodla v Snine prestavať drevenú kúriu na kamenný kaštieľ. Možno tak urobila kvôli sestre Anne Márii Čákiovej. Spor nastal po tom, čo boli vybudované priedky, ktorými sa kaštieľ prakticky rozdelil na dve polovice. Sestra Anne sa to nepáčilo. V žalobe na súde argumentovala, že sa tým obmedzil prístup ich rodiny do spoločnej kaplnky. Súd napokon rozhodol v jej prospech, architektonická dispozícia sa musela uviesť do pôvodného stavu, ale vzťahy medzi sestrami a ich rodinami ostali naštrbené. Kým grófka Terézia Vandernatová výstavbu nového kaštieľa už nestihla dokončiť, lebo 2. novembra 1784 vo veku sedemdesiatdeväť rokov zomrela, jej syn Henrich Vandernat predal nedokončenú stavbu Jozefovi Rhollovi...

Už spomínaný profesor Michael von Kunits uviedol, že Jozef Rholl dokončil stavbu kaštieľa s vybraným vkusom. Popýšil sa ním v roku 1819, v čase, keď mu už tiahlo na sedemdesiatštyri. V okolí parku nechal vysadiť vzácne rastliny všetkého druhu, mnoho ovocných stromov v rozsiahlych záhradách a vybudoval tiež nové hospodárske budovy. Pri kaštieli postavil drahú oranžériu s tromi veľkými skleníkmi, do ktorých dal z Lipska a z holandského Harlemu priviezť množstvo vzácných kvetov, exotických kríkov a stromov, takže v Snine vznikla jedna z najslávnejších záhrad, ktorú chodievali obdivovať z celého Uhorska. Celková rozloha pozemku, na ktorom sa kaštieľ

s parkom a s hospodárskymi budovami nachádzal, bola 1 260 siah. Na svojich pozemkoch sa mu darilo pestovať obilie, založil nevelký žrebčinec, rozšíril chov volov, výrobu syra, sušeného ovocia i pálenie destilátov. Snina vďaka nemu zažívala nebyvalú konjunktúru.

■ Z OTCA NA SYNA

Starosti s podnikaním sa podpísali na podnikateľovom zdraví. Po osemdesiatke napísal list košickému biskupovi, aby mu dovolil postaviť v Snine

Aj levy pred kaštieľom v Humennom sú z Rhollovskej dielne.

v parčíku. Majestátna socha Herkula zápasila s trojhlavou hydrou. Tá však nechrlila oheň, ale vodu, ktorú domyselne privádzali z miestneho Daľkovského potoka. Začala sa nová etapa rodinnej firmy. Popri surových plechoch, obrúčiach na vozy, lopatách, kosách, poľnohospodárskom náradí, rámoch na zrkadlá, klincoch pribudli aj umelecké diela – sochy Herkula (vráť sú tri), levy a levice, strážiacie humenský kaštieľ, andrášiovský erb nad priedielim kaštieľa či rhollovský na sninskej kalvárii...

Bývalé panstvo Rhollovcov postupne prechádzalo mnohými rukami. Niektorí z jeho majiteľov dokázali oživiť výrobu a skujňovanie železa či v tamojších lesoch zaviedli železníčku, ktorou približovali vyťažené drevo. Nikdy sa však ani nepriblížili k prosperite, akú dosahovali Jozef a Štefan Rhollovcí. Bol to zlatý vek železa v histórii Sniny a jej okolia. Akousi jeho ozvenou bola produkcia podniku Vihorlat v bývalom režime...

■ VSTÁVANIE Z RUÍN

Neblahý osud čakal aj sninský kaštieľ. Tiež si v ňom podávali kľučky mnohí majitelia. Vlastníkom kaštieľa sa napokon po zložitých majetkovo-právnych pokonávačkách 27. októbra 2009 stalo mesto Snina. Už v novembri podalo žiadosť o nenávratný finančný príspevok z fondov Európskej únie. Projekt bol 19. mája 2010 schválený a mesto získalo 1 316 268,67 eura na rekonštrukciu kaštieľa. Kompletná obnova tejto národnej kultúrnej pamiatky sa začala v novembri 2011. Architektonický návrh zachoval charakter pamiatkovo chránenej stavby s cieľom ponechať maximum z pôvodného riešenia. Na proces dohliadali aj pamiatkari. Skutočné náklady boli 1 584 095,60 eura a 5. júla 2013 zrekonštruovaný kaštieľ slávnostne sprístupnili. Azda najväčšiemu obdivu verejnosti v ňom sa teší klenba v spoločenskej miestnosti na poschodí s reštaurovanou maliarskou výzdobou, ktorá je datovaná na koniec 18. storočia. Rekonštrukcia malieb, najmä retuší a celkové výtvarné scelenie plastickej výzdoby, prinavrátila pamiatke jej autentický charakter. V kaštieli sa zachovali a obnovili klenbové stropy.

Ako nám povedal primátor jubilujúceho sedemstoročného mesta Štefan Milovčík, pri obnove kaštieľa sa im podarilo zachrániť a uchovať aj jeho pozitívnu energiu – genius loci. Priestory spoločenskej sály na poschodí sú využívané na koncerty, vernisáže, prijatia vzácných hostí a ďalšie kultúrne aktivity. Práve sprístupnením kaštieľa na spomínané aktivity sa zvýšili možnosti kultúrneho a spoločenského využitia obyvateľov mesta. A keďže v areáli kaštieľa sú aj ďalšie stavby, ktoré si pýtajú rekonštrukciu, mesto sa bude usilovať z prostriedkov EÚ zrekonštruovať aj malý kaštieľ a priľahlý historický park.

■ HERKULES A LEVY

Na nádvorí sninského kaštieľa v roku 1841 bolo rušnejšie ako obyčajne. Majster Johan Pohl, ktorý sem prišiel až z ďalekého Rakúska, dokončil odliatok veľkej železnej sochy. Umiestnil ju na kamenný podstavec do nádrže

BESEDNICA

Každá dedina má na nejakom dôstojnom mieste svoje pamätné tabule a pomníky, kde sú vyryté mena tých, ktorí zahynuli v mene všelijakých ideológií. S úctou a pokorou sa skláňame nad každou z týchto neraz zbytočných obetí vojen a revolúcií aj preto, aby sme si pripomenuli strašné následky, ktoré so sebou prináša každý ozbrojený konflikt. O každom z tých, čo už desaťročia ležia na cintorínach alebo v spoločných hrobkách, by sa dala napísať kniha alebo nakrútiť film. Každý z nich má totiž zaujímavější a poučenejší príbeh, aký nám do omrzenia ponúkajú filmoví tvorcovia akčných filmov, akými sú alebo boli Rambo a Terminátor.

Hrdinovia bez pamätníka

Na tých ostatných si ani neviem spomenúť, nepozerám akčné filmy, ani nečítam knihy o vymyslených hrdinoch. Kiežby naša spisovateľská, filmárska a žurnalistická elita venovala väčšiu pozornosť osudom tých, čo aj nechtiac položili svoje životy preto, aby iní prežili. Nielen vo vojnách a revolúciách sa však rodia hrdinovia, ktorí nasadili svoje životy preto, aby iní prežili. Aby sme prežili aj my, čo dnes čítame naše noviny, ale aj tí, čo by ich najradšej zniesli zo sveta.

My všetci vieme o tom, čo za hrdinov boli Rambo, Terminátor alebo iní hrdinovia z vietnamských džunglí, ktorí tak statočne kynožili bojovníkov Vietkongu, preslávili ich tvorcovia akčných filmov. Kto však vie dnes o tom, že na svete bol ešte pred niekoľkými rokmi istý inžinier Alexej Ananenko, vojak Valerij Bezpálov a ďalší príslušníci armády Boris Baranov? To oni, títo traja hrdinovia, položili svoje životy za to, aby sme mohli dnes popíjať kávu a čítať pritom noviny. Všetci si ešte pamätáme na strašnú jadrovú haváriu, ktorá sa odohrala v Černobyli, teda nám takmer pod nosom. Jej následky poznáme a vieme aj o stratách na životoch. Málokto však vie, že mohlo byť aj horšie, že z Európy sa mohla stať takmer neobývateľná krajina. Všetko toto sa odohralo 26. apríla 1986. Nastal tam výbuch reaktora, do vzduchu uniklo obrovské množstvo rádioaktívneho plynu, ktorý si to nasmeroval do západnej Európy a na Škandináviu. Ten reaktor sa stále roztaľoval a hrozilo nebezpečenstvo, že nastane ďalší výbuch oveľa silnejší, ktorý by zničil aj ďalšie reaktory. Nechceme si ani len predstaviť, aké následky, by to malo pre celý kontinent. Najväčšími hrdinami, ktorí položili svoje životy za nás všetkých, boli muži, ktorí sa ponorili do hlbokéj, silne rádioaktívnej vody, aby tam uzavreli kohútiky a znemožnili ďalšiu štiepnu reakciu. Vedeli, že idú na istú smrť, no situáciu zvládli a svet by si mal pripomínať aj ich hrdinstvo a stavať im pomníky. Zomreli do dvoch týždňov na následky ožiarenia. Ak si na to už nikto nepamätá, aspoň v našich novinách napíšme – česť ich pamiatke. Je len na škodu, že naši, a nielen naši spisovatelia, žurnalisti a filmári si na nich po vyše tridsiatich rokoch už ani nespomenuli.

Rudolf SLEZÁK

Vývoj v terajšej spoločnosti smeruje k znižovaniu životných štandardov

Globálny kapitalizmus a politika bez moci

Text a foto: Eva ZELENAYOVÁ

Rozčarovanie z ponovembrového vývoja často sprevádzajú zjednodušenia ústiace do nihilizmu. Bez poznania základov fungovania systému sotva pochopíme dianie okolo nás. Marián Klenko, autor knihy *Politika bez moci*, s podtitulom *Skutočný obraz reality*, sa pokúsil nájsť príčiny, ako došlo k narušeniu väzieb medzi politikou a mocou a k dehumanizácii spoločnosti. Ide o ojedinelé dielo, najmä z radov mladých autorov, ktoré prebiehajúce zmeny v spoločnosti dáva do kontextu celosvetových trendov.

Autor pripomína, že po privatizácii národného majetku prenechávajú štáty iniciatívu súkromným, no najmä veľkým nadnárodným spoločnostiam. „Sú nútené znižovať daňovo-odvodové zaťaženie, ktoré spôsobuje výpadok ich príjmov,“ konštatuje Klenko a upozorňuje, že tu sa začína

znamenala ich takmer stopercentný nárast. V dôsledku systémových porúch (odstavenie určitých druhov výroby) nastala vysoká nezamestnanosť. Na Slovensku v roku 1991 vzrástla zo štyridsaťtisíc na tristoštyridsaťtisíc evidovaných nezamestnaných. Nezamestnanosť výrazne

v dôchodkovom systéme, prečo sa vlastne pristúpilo na reformu? Čo bolo skutočnou príčinou dôchodkovej reformy? A konštatuje, že zmenu systému možno označiť za skrytú privatizáciu verejných fondov a dôchodková reforma predznamenáva širšie civilizačné problémy.

Autor publikácie Marián KLENKO.

fenoménu „sú dramaticky vzdialené od predstáv, ktoré ľudia spájali s politickými zmenami v novembri 1989. Namiesto odstránenia korupcie (...) prišla s transformáciou ekonomiky krutá selekcia v podobe majetkovej a príjmovej nerovnosti. (...) V spoločenských vzťahoch dominuje sociálny darwinizmus, v ktorom silnejší „pozerajú“ slabších.“ A cituje Ulricha Becka, podľa ktorého „svetový trh potláča alebo nahrádza politické konanie“. Pritom poukazuje na nalievavosť slov Václava Bělohradského: „Riešením nie je zmena volebného systému, riešením je voľba systému, ktorý umožňuje zmenu.“ A pýta sa: „Môžeme si takýto systém ešte dovoliť?“

Klenko pokračuje vo svojich úvahách a tvrdí, že z hľadiska demokracie je oveľa závažnejšie to, že ak sú ľudia dlhodobo nespokojní, tak sú aj v podmienkach Európy alebo Severnej Ameriky ochotní podporiť neštandardných kandidátov alebo politické zoskupenia, ktorých rétorika obsahuje izolacionistické a v hraničných prípadoch dokonca xenofóbne, šovinistické či rasistické prvky. Lebo do „verejného života vstúpila ekonomická moc ako dominantná sila globálneho kapitalizmu. Z politikov robí servisný aparát, ktorý stráži legislatívne prostredie tak, aby voľný trh nemusel riešiť mimoekonomické prekážky“. Poznamenáva, že prevládajúcemu ekonomickému systému vyhovuje atomizácia spoločnosti a najmä vzájomná rivalita jednotlivých sociálnych a národnostných skupín. „Ak sa nedokážu spojiť v zápase za svoje práva, sociálny konflikt nemôže vyústiť do požiadaviek, ktoré by zmenili charakter systému,“ uzatvára autor a dodáva, že v minulosti sa nijaké krízy neskončili zrušením kapitalistickej akumulácie.

V hodnotení súčasného stavu spoločnosti prichádza k záveru, že „politici v minimálnom štáte nemajú priame ekonomické nástroje na formovanie hospodárskej sústavy a nemôžu tak bezprostredne ovplyvňovať kvalitu života veľkých sociálnych skupín“. Riešenie vidí v protestných pohyboch v jadrách svetového ekonomického systému. Klenkova sonda do najzásadnejších problémov súčasnej spoločnosti je vítaným prínosom vydavateľstva Matica slovenskej.

PREČÍTALI SME ZA VÁS

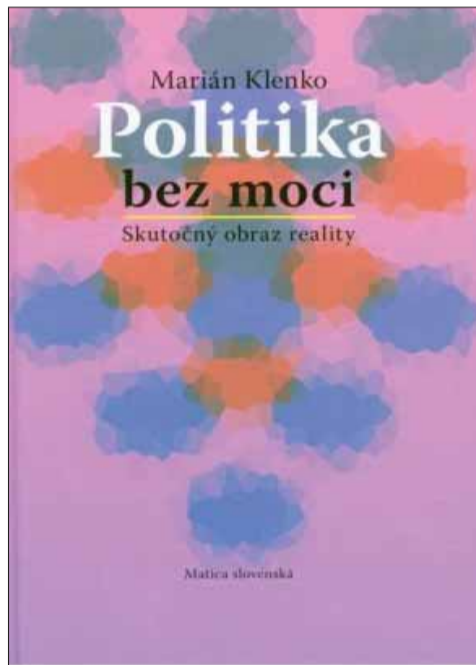
zadlžovanie štátu a nedostatok zdrojov do štátnych investícií.

■ V KONZUMNEJ ŠPIRÁLE

Po novembri 1989 sme sa stali súčasťou globálneho kapitalizmu založeného na trhovom hospodárstve. To núti neprestajne rozširovať konzumnú špirálu. „Keďže trhová ekonomika vykazovala úbytok lukratívnych investičných príležitostí, kapitál nachádza východisko v rozmachu finančného systému,“ približuje problematiku autor. Ibaže rozdiel medzi hodnotami, aké pre spoločnosť prinášajú tradičné podniky a finančné spoločnosti, je markantný. Ako príklad uvádza, že v roku 2009 predaj produkcie Volkswagenu dosahoval 137 miliárd, z čoho zisk pre spoločnosť predstavoval 1,2 miliardy dolára. V porovnaní s tradičným priemyselným koncernom finančný subjekt Goldman Sachs zarobil v roku 2009 celkom 13,4 miliardy dolára. V prerátaní na zamestnanca to znamená v prípade Volkswagenu 3 256 dolárov, v Goldman Sachse 422 700 dolárov. Číže priepastný rozdiel v zarabani i v úžitku.

■ TRANSFORMAČNÉ ZMENY

„Proces transformácie bol spojený s hospodárskymi zmenami,“ konštatuje autor a približuje ich čitateľovi. Najskôr došlo k liberalizácii cien, ktorá medzi rokmi 1989 a 1992

narástla počas roka 1998, keď došlo k zásadným zmenám v politickom vedení štátu. Nastupujúca vláda presadila liberálne orientované ekonomické reformy a privatizáciu strategických podnikov. Reforma v zdravotníctve či v dôchodkovom systéme je úzko spojená so zdrojmi štátu. Na Slovensku sa minuli v roku 2010 (z privatizácie) a odvtedy vláda financuje celý schodok Sociálnej poisťovne priamo zo štátneho rozpočtu. Preto sa autor pýta, ak má štát platiť za deficit, ktorý vzniká

striedkov si ponechávajú ako svoj benefit súkromní poskytovatelia zdravotnej starostlivosti. Poukazuje na fakt, že doteraz boli publikované iba informácie o ziskoch zdravotných poisťovní, no ziskom súkromných poskytovateľov zdravotnej starostlivosti nevenujú médiá nijakú pozornosť. V závere state dodáva, že komplexné riešenie problémov financovania zdravotníctva si vyžaduje, aby exekutívy venovali pozornosť všetkým hráčom v rezorte a vážne sa zaoberali prerazovaním

■ KAPITOLA O ZDRAVÍ

Zaujímavá je kapitola o zdravotníctve. Analyzuje vývoj od štátneho po čiastočne sprivatizované zdravotníctvo. Uverejňuje dátovú analýzu účtovných uzávierok takmer tisícristo väčších zdravotníckych firiem tak, ako ju zverejnila Aliancia Fair play v septembri 2016. Vyplýva z nej, že „takmer 46 percent zdravotníckych laboratórií s tržbami viac ako 600 tisíc dosahuje rentabilitu tržieb viac ako 12 percent... Päťina zo spomínaných laboratórií má rentabilitu tržieb dokonca vyššiu ako 40 percent, čo je už extrémne vysoké zhodnocovanie peňazí,“ uvádza Klenko. A vyzýva, že občianska spoločnosť by sa mala pýtať, koľko finančných prostriedkov si ponechávajú ako svoj benefit súkromní poskytovatelia zdravotnej starostlivosti. Poukazuje na fakt, že doteraz boli publikované iba informácie o ziskoch zdravotných poisťovní, no ziskom súkromných poskytovateľov zdravotnej starostlivosti nevenujú médiá nijakú pozornosť. V závere state dodáva, že komplexné riešenie problémov financovania zdravotníctva si vyžaduje, aby exekutívy venovali pozornosť všetkým hráčom v rezorte a vážne sa zaoberali prerazovaním

finančných prostriedkov v sektore. Autor je za zachovanie verejnoprávneho charakteru v zdravotníctve, a ak bol naštartený, treba ho obnoviť. Ibaže zásadnú príčinu problémov nielen v zdravotníctve vidí v nastavení celého systému – zdravotníctva i spoločnosti.

■ SOCIÁLNE (NE)ISTOTY

Klenko venuje veľkú pozornosť sociálnym právam obyvateľstva a na príklade rómskeho etnika poukazuje na fakt, že ak by problémy zostali na riešenie stupňom minimálneho štátu, ťažkosti rómskych komunít by sa ďalej prehľbovali. Lebo výsledkom orientácie na voľný trh nie je posilnenie slobody, ale segregácia vylúčených. Poukazuje však aj na skutočnosť, že ohrození už nie sú len príslušníci marginalizovaných skupín, ale najmä majorita, stredné vrstvy, bežní pracujúci, živnostníci, dôchodcovia. Obe spoločnosti – Rómovia i majorita, reálne strácajú sociálne istoty.

„Z globálneho hľadiska vývoj akoby už nesmeroval k zvyšovaniu životnej úrovne sociálne slabých, ale k vedomému znižovaniu životného štandardu stredných vrstiev,“ tvrdí autor.

■ SKORÉ VYTRIEZVENIE

Cez doterajšie skúsenosti s trhovou ekonomikou a globálnym kapitalizmom prichádza Klenko ku konštatovaniu, že ponovembrové

Európa zničujúco uvoľňuje priestor cudzej civilizácii

Metastázy globálneho kapitalizmu

Eva ZELENAYOVÁ

Určujúcou silou dejinného pohybu v súčasnosti je kapitál. Viac ako kedykoľvek predtým. Na tejto premise je postavené uvažovanie o spoločnosti mladým ľavicovým politológom, filozofom a ekonómom Petrom Daubnerom v knižke *Metastázy globálneho kapitalizmu*, vydanej Maticou slovenskou. Okrem vlastného textu zahrnul do knižky rozhovory s niektorými domácimi i so zahraničnými ľavicovými politikmi a intelektuálmi.

Kým u Daubnera sa dočítame, že „vytrácajúca sa schopnosť národného štátu presadiť sa voči imperatívom kapitalistického trhu je Achillovou päťou súčasnej politiky“, Ľuboš Blaha v rozhovore tvrdí, že len národný štát je schopný zachrániť sociálny status spoločnosti. Keďže aj integračné zoskupenie, akým je EÚ, sa v tejto súvislosti správa ako národný štát, možno povedať, že súčasná európska politika stráca schopnosť ochrániť svoje obyvateľstvo pred stupňujúcou sa nenažranosťou kapitálu. Ľavičiar hľadajú spôsob, akým sa dostať spod vplyvu globálneho kapitalizmu, ale vyhladky nie sú ružové.

■ ROZPORY ĽAVIČIAROV

Pochopiteľne, ľavičiar hľadajú východisko v neomarxizme, v ekonomickej demokratizácii. Lebo, ako tvrdí Blaha, demokracia je natoľko krásny ideál, že „jedným z hlavných cieľov ľavice je ekonomická demokratizácia, a teda rozšírenie demokracie aj do firiem a podnikov, v ktorých v kapi-

talizme bezočivo funguje autokracia a diktatúra“. Autori sa zhodujú, že k cieľu vedú dve cesty – evolučná a revolučná. No neveria, žeby kapitál sa vzdal svojho postavenia alebo správania.

Pri sledovaní myšlienkových pochodov ľavicových ideológov je nápadný rozpor medzi ich svetonázorom a chápaním reality. Napríklad Eduard Chmelár hovorí, že „politika bez hodnotových väzieb nemá žiadne základy“. A správne konštatuje, že súčasný model EÚ „je už prakticky mŕtvny, nepríťažlivý, nerozvíja sa, len sa udržava v šedej zóne technokratických nariadení a noriem“.

A čo by ho malo udržiavať pri živote? Modelu Európskeho spoločenstva od samého začiatku chýba duch, bol založený na ochranu obchodu. Európa uprednostnila peniaze pred hodnotami napriek tomu, že jeden zo zakladateľov EÚ Robert Schuman povedal, že Európa bude buď kresťanská, alebo nebude. Európske hodnoty sú kresťanské. Ale Európa

sa dlhodobo a cielene zbavuje „okov“ náboženstva. Vedecký ateizmus – svetonázor ľavičiarov – popiera náboženstvo. Dokonca i hranice národných štátov. Čiže ľavičiar sa v názoroch na uskutočňovanie reálnej politiky dostávajú do rozporu s vlastným svetonázorom. Nemožno volať po hodnotách a súčasne propagovať antihodnotové aktivity, napríklad požiadavky komunity LGBTI. Chmelár nevidí energiu, ktorá by vzkriesila EÚ, a vyslovuje obavy, že takéto spoločenské vzopätie obyčajne prichádza až po katastrofe.

RECENZIA

čenské vzopätie obyčajne prichádza až po katastrofe.

■ PLANÉ TEORETIZOVANIE

Je takmer neveriteľné, k akým protirečivostiam dochádza vo svojich úvahách Blaha. Na jednej strane tvrdí, že „ľudia na celom svete chápu seba samých ako súčasť komunít, kultúrnych celkov, národov, náboženstiev, kmeňov, rodín, skrátka väčších

ralizmus im rozbíja ich ustálenú identitu“. Blahovmu teoretizovaniu chýba empatia, ktorú si nemožno našťudovať, iba získať v prostredí nejakej komunity. Je však logickým výústnim intelektu ľavičiar, pre ktorého duch nemá miesto v živote. Marxizmus, materializmus sa nezaobrá veľičnami presahujúcimi človeka. Nejestvuje autorita, ktorej by sa podriadili. Žijú presne podľa filozofie finančného Sorosa, ktorý hľadal univerzálne hodnoty života a našiel ich v peniazoch, ktorým vraj rozumejú na všetkých kontinentoch sveta.

Európsko-atlantská civilizácia je vyčerpaná. Je známy prípad človeka, ktorý bol od narodenia zatvorený v pivnici. Keď sa dostal von, začal sa klaňať slnku. Európska civilizácia vybudovala svoje zákonodarstvo na Desatore. Kresťanstvo dáva šancu človeku obrátiť sa. Byť lepším. Odvrnutím kresťanstva sa Európa oslabila a uvoľnila priestor inej civilizácii. Jej prienik je hmataiteľný. Je otázne, či sa dá vôbec obrátiť vývoj, alebo nevyhnutne musí prísť ku katarzii.

V Martine sa konal jubilejný 95. ročník ochotníckej Scénickej žatvy Dlhoveký festival doputoval na rúzcestie

Alexander GOCZ – Foto: archív

Najstarší festival neprofesionálneho divadla v Európe Scénická žatva sa tohto roku uskutočnil v Martine 25. až 29. augusta 2017. Vyhlásovateľ, odborný garant a hlavný realizátor Národné osvetové centrum poňalo jubilejný deväťdesiaty piaty ročník ako overenú prehliadku toho najlepšieho z našej ochotníckej scény, už tradične doplnenú o množstvo zaujímavých sprievodných akcií. V niečom bol však deväťdesiaty piaty ročník nechcene predsa len výnimočný. Vinou finančných problémov nebola udelená hlavná a jediná cena Scénickej žatvy – Cena za tvorivý čin roka.

Posledný predĺžený augustový víkend žil Martin už tradične ochotníckym divadlom. Stovky nadšencov divadelného kumštu – od amatérskych hercov, recitátorov, bábkarov, teatrologov, organizátorov, ale najmä divákov, ako vždy kladne ovplyvnili atmosféru mesta. Predsa len, ľudia spojení s divadlom, a to všetkých vekových kategórií, prinášajú so sebou kreativitu, ale aj uvoľnenosť, spontánnosť a istú dávku humoru. Pre človeka je deväťdesiatpäť rokov úctyhodný vek. Ako však označiť tento vek v prípade festivalu?

POHLAD DO HISTÓRIE

Keď sa pozrieme do histórie takého ojedinelého fenoménu v našej divadelnej kultúre, akým je martinická Scénická žatva, tak narazíme na meno Dr. Štefan Krčméry. Bol to práve on ako vtedajší tajomník Maticy slovenskej, z iniciatívy ktorého bolo založené Ústredie slovenských ochotníckych divadiel, ktoré už v roku 1923 zorganizovalo prvé celoslovenské divadelné preteky v Martine. Posledné preteky, ktoré nadväzovali ešte na tradíciu USOD-u, sa uskutočnili v júni roku 1950 už nie v Martine,

ale v Banskej Bystrici. Po rôznych peripetiách, keď sa prehliadky konali napríklad aj v Trenčíne, zorganizovala Matica slovenská prvý ročník Martinického divadelného festivalu v roku 1967. V roku 1970 sa činoherci zlúčili s Martinským bábkarským festivalom a spoločné podujatie dostalo názov Scénická žatva, ktoré až do roku 1976 organizovala Matica slovenská.

Vznik a prvé ročníky Scénickej žatvy sa prijímali s veľkým nadšením, vzrástla kvalita inscenácií a vznikla zdravá súťaživosť, k čomu prispievali aj kvalitné rozborové inscenácií a odborné poroty, ktoré spečovali kritériá divadelnej tvorby, a tým rástol aj záujem obecnstva. Založila sa tradícia festivalu festivalov, na ktorom sa prezentovali všetky typy a druhy amatérskych divadiel. Po rôznych peripetiách sa napokon Scénická žatva prepracovala až do dnešnej podoby. Znovu musíme konštatovať, že je vrcholným festivalom amatérskych divadiel vo všetkých oblastiach a umeleckého prednesu. Od roku 2004 sa koná vždy posledný augustový týždeň a jeho domovskou scénou je Slovenské komorné divadlo v Martine.

Tohtoročná Scénická žatva privítala celý rad špičkových ochotníckych súborov zo Slovenska, ale aj zo zahraničia. Od divadelného Súboru Lano z Bratislavy cez ochotnícku divadlá MoDRé TraKý Vráble, Det-ský divadelný súbor DRIM z Nitra, Modré divadlo Vráble, Zádrapky zo Senice až po divadelnú skupinu DISK z Trnavy. Svojou účasťou podujatie obohatili aj divadelníci z Petrovca v Srbsku, Bažantova loutkářská družina z českého Poniklé či divadelný súbor Pogácsakedvelök z Komárna. Tradičnou súčasťou festivalu boli aj detské tvorivé dielne, divadelné tvorivé dielne, diskusné fóra o predstaveniach predošlého dňa, koncerty a krstky kníh. Skrátka, Martin intenzívne žil ochotníckym divadlom, aj keď v zákulisí prebiehali často búrlivé debaty.

FINANČNÉ SUCHOTY

Pre nedostatok finančných prostriedkov nebolo totiž možné udeliť hlavnú a jediná Cenu za tvorivý čin roka. Tá okrem finančnej odmeny znamenala aj šancu zúčastniť sa na niektorom z prestížnych ochotníckych festivalov v zahraničí. Jednoducho, Fond

Divadlo DISK Trnava aj na Scénickej žatve v Martine dokázalo, že patrí k špičkovým ochotníckym súborom u nás.

na podporu umenia s festivalom neráta a zdroje financií vysychajú. Divadelníci v diskusiách rozmyšľali ako ďalej a najmä s kým nadviazať spoluprácu, aby sa festival dožil úctyhodnej stovky.

OCENENIE A OTÁZNIKY

Istou náplasťou na problémy tohtoročného jubilejného ročníka bola správa, že Scénická žatva získala mimoriadne medzinárodné ocenenie. Je jedným zo siedmich festivalov z celého sveta, ktoré boli koncom augusta ocenené na šestnástom svetovom divadelnom festivale a tridsiatom treťom kongrese medzinárodnej mimovládnej organizácie amatérskych divadiel AITA/IATA v Monaku. Ocenenia pre divadelníkov a medzinárodné divadelné festivaly AITA/IATA udeľovala po prvý raz. Dôvodom boli dve významné jubileá – šesťdesiate výročie vzniku Svetového festivalu amatérskych divadiel a šesťdesiate piate výročie založenia AITA/IATA. Scénická žatva bola ocenená práve v čase konania deväťdesiateho piatego ročníka súťaží slovenských divadelných súborov. Cenu do Martina priviezol predseda Slovenského strediska AITA/IATA Jozef Krasula a na pôdiu Národného domu ju prevzal generálny riaditeľ Národného osvetového centra Jaroslav Mendel. Ostáva otázka ako ďalej? Napríklad správca Maticy slovenskej a šéfredaktor SNN Maroš Smolec vyjadril ochotu stretnúť sa s organizátormi Scénickej žatvy a porozprávať sa o možnostiach podpory tohto jedinečného podujatia, a to nielen preto, že festival je s touto národnou inštitúciou historicky tesne spätý, ale najmä preto, že Matica slovenská má ako jeden z hlavných cieľov podporovať rozvoj slovenskej kultúry a umenia vo všetkých žánroch a oblastiach.

Andrijan Turan: Osem osamelých, Vydavateľstvo MS, Martin 2017

V tajomnom bludisku umelcovej duše

KNIHA TÝŽDŇA

Ľudí so vzťahom k umeniu neustále láka nazrieť do tajomstiev, ktoré skrývajú vo svojom vnútri významní výtvarníci, skladatelia či spisovatelia, najmä keď sa s ich životom spája prídomek „búrlivý“. Básnik, prozaik a publicista Andrijan Turan sa rozhodol priblížiť čitateľom osem takýchto búrlivákov a má na to tie najlepšie osobné predpoklady. Kvalitný básnik, patriaci do tzv. „Barbarskej generácie“, skúsený publicista, pôsobiaci v denníkoch, ale aj v spoločenských týždenníkoch a mesačníkoch, vnímavý a načítaný glosátor a cestovateľ.

Kniha prináša životné príbehy, myšlienkový svet, tvorbu a inšpiračné zdroje ôsmich spisovateľov. Konkrétne je to osem solitérov americkej literatúry (Ch. Bukowski, J. Kerouac, Ch. Burroughs, E. Hemingway, E. Pound, A. Ginsberg, L. Ferlinghetti, G. Corso). Autor sa ponoril do ich osudov a usiluje sa vysledovať, ako sa odrazili v ich tvorbe. A veru bolo do čoho... Alkoholové a drogové excesy, v prípade Burroughsa dokonca podozrenie zo zastrelenia manželky, neviazaný sexuálny život, pobyty v psychiatrických a protidrogových či protialkoholických liečebniach, život často na hrane či dokonca za hranou zákona. Na druhej strane z toho prameniaca vnútorná osamelosť, ktorú sa snaží autor nahmatat, a básnické či prozaické dielo, ktoré patrí k pilierom modernej literatúry 20. storočia.

Andrijan Turan prináša ku každému z autorov podrobnú biografii a bibliografiu, a takisto množstvo dobového fotografického materiálu. Aj keď nemusíte mať v láske bulvár s profanovaným slovom „kultový autor“, v tomto prípade ide skutočne o spisovateľov, ktorí pohli poéziou a prózou o veľký krok dopredu. A ešte niečo. Stredoškolských študentov by mohla táto kniha pomknúť, aby sa od notebookov, tabietov či mobilov aspoň na chvíľu skúsili presunúť ku knihám.

(mab)

MEDAILÓN

Viacero odborníkov sa zhoduje na tom, že filozofia ako vedný odbor má v 21. storočí už za sebou časy, keď kľúčovo ovplyvňovala chod spoločnosti vrátane umenia či ekonomiky. Dnes je takmer úplne v pozadí a jej miesto obsadili rôzni geopolitickí a bezpečnostní analytici, politológovia, mediálni kúzelníci a rojkovia z mimovládnych organizácií. Ale napriek tomu je filozofia nenahraditeľnou súčasťou spoločenského vedomia a medzi jej čelných predstaviteľov na Slovensku patrí filozof, prekladateľ a pedagóg Miroslav MARCELLI.

Filozof s Radom čestnej légie

Miroslav Marcelli sa narodil v Žiline 7. septembra 1947. Po absolvovaní strednej školy študoval filozofiu a dejiny na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Od roku 1971 tu pracuje na Katedre filozofie, v súčasnosti ako profesor dejín filozofie. Prednáša dejiny klasickej filozofie a semiotiku. Okrem toho učí aj na Vysokej škole múzických umení v Bratislave. Absolvoval viaceré študijné a výskumné pobyty v zahraničí (Paríž, Oxford, Viedeň a i.) V roku 1991 pôsobil ako hosťujúci profesor na univerzite B. Pascala v Clermont-Ferrand, v roku 1997 na Masarykovej univerzite v Brne. Od roku 2005 prednáša semiotiku na Fakulte humanitných štúdií, UK Praha. Sústreďuje sa na problematiku dejín klasickej a súčasnej filozofie, semiotiky a teórie argumentácie. Je šéfredaktorom časopisu Anthropos. V roku 2006 mu prezident Francúzskej republiky udelil titul Rytier Radu čestnej légie. K úlohe filozofie sa vyjadril v jednom z rozhovorov nasledovne: „Dnes, keď je zrejme, že spod vlády démona konzumu sa nielen nevieme oslobodiť, ale od rastu konzumu závisia aj mnohé podstatné zložky fungovania našej spoločnosti, by filozofia mohla človeka posilňovať v úsilí nestratiť sa úplne v tomto svete a zachovať si pritom zdravý rozum.“ Profesor Miroslav Marcelli oslávil v týchto dňoch sedemdesiat rokov. V mene redakcie SNN mu blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

V ostatnom čase stále čítam články a počúvam ponosy, ktoré majú spoločného menovateľa, a tým sú deti a ich hry. Rozumej počítačové, lebo dnes je iná doba. Rodičia, pedagógovia, psychológovia a iní vševedovia nariekajú, že detváci len pri počítačoch, tabletoch a múdrych mobiloch sedia, vonku nos nevystrčia a potom sú mľandavé a nedvižné ako našinec po návšteve krčmy v čase výplatnom. Kdeže my za našich šteňacích čias! Furt sme niekde lietali a niečo vymýšľali. Raz sme sa hrali na vyhýbačku, vzápätí na schovávačku či kombináciu oboch, na rad prišla aj vybižaná a Kráľu, kráľu, daj vojačka...,

len na slepú babu sme sa nehrali. Aj to len zo solidarity s Pištom, ktorého babka takmer nevidela, ale zato počula aj to, čo sa šuchlo u tretích susedov. Išlo nám to veru

na dnešný život. Ved' aj nebohý Komenský uprednostňoval školu hrou a dotiahol to v podobe busty do všetkých školských kabinetov. Ako prvý som vymyslel modifiko-

ktorú ponúkam, je zložená na klasickej vybižanej a volá sa „Imunita“. Účastníci z oboch družstiev si zasa na začiatku hry zvolia hráčov „poslancov“. Tí sú potom imúnni

ponúknuté makovníky by chcel, aby natrhali d'atelinu pre kráľiky. Zato Milada má tatka politicky činného a mamku právničku a k tomu bazén v záhrade. Deti sa teda vyberú k Miladke, vyjedia chladničku, pustia papagája z klietky a vyskúšajú si, ako sa hádže chlebičkami v bazéne. Kto po príchode rodičov vydrží vo vile najdlhšie, vyhral a získa titul „migrant“. Svoje konštruktívne nápady som spísal a poslal niekoľkým verejným inštitúciám. Už som sa tešil, ako prispejem k rozvoju našej mladej generácie, ale niekto mi zablokoval internet a dostal som čudné predvolanie na jednu nepríjemnú inštitúciu. Ten nápad z Belize sa mi teraz zide.

Marek DANKO

Nové hry pre naše nedvižné detváci

k duhu a boli sme z neustáleho lietania takí vytrénovaní, že pri výprave na susedove čerešne by mal aj svetový rekordér Usain Bolt čo robiť, aby sme mu neufnklí.

Dnes je to s exteriérovými aktivitami našej držiteľky rána biedne. Rozhodol som sa teda trochu oprášiť naše staré detské hry a dodať im aj súčasnú aktuálnosť, aby okrem fyzickej aktivity pripravili decká

vanú schovávačku. Spočíva v tom, že kolektívom zvolený vedúci hry by si separátne pohovoril s jej účastníkmi. Tí by mali možnosť motivovať ho drobnými pozornosťami – od cukríkov až po (nedajbože) cigarety. Kto by ho motivoval najviac, ten by dostal ceduľku s nápisom Belize. Keby ho aj hľadajúci našiel, nemohol by ho „opacnúť“, teda vyhlásiť za nájdeného. Ďalšia hra,

a nemožno ich vybiť. Oni však môžu vybiť, ba dokonca aj hráčov z vlastných radov. Okrem toho môžu voľne počas zápasu odísť do šatne a zjesť zúčastneným desiati. Mimoriadne veľa som si sľuboval od hry nazvanej „Na migranta“. Detský kolektív sa zide a určí si, ku ktorému spolužiakovi pôjdu na návštevu. Samozrejme že nie k Jožkovi, ktorého tatko je železničiar a za

ČRTA

Na Dr. Vladimíra Clementisa, jednu z popredných osobností slovenského medzivojnového a povojnového obdobia, sa neprávom zabúda. Nie však v Slovenských národných novinách. Aj pri príležitosti výročia jeho narodenia – na svet prišiel 20. septembra 1902 v Tisovci – publikujeme o ňom týchto pár riadkov... Bol to intelektuál, vzdelanec, verný Slováč a čestný človek, ktorý za svoje nekompromisné postoje nakoniec zaplatil martýrskou smrťou. Pôvodne sa Dr. Vladimír Clementis stotožňoval s koncepciou vládneho československého politického národa, ktorú však postupne opustil.

Nezabudnuté výročie

Dospel k názoru, že treba riešiť slovenský problém v zmysle štátoprávnom. Ako publicista bojoval svojimi príspevkami za pokrokovú orientáciu slovenskej inteligencie a kultúry. Ako sociálne citiaci človek sa zameriaval na podporu národnooslobodzovacieho boja aj Slovenského národného povstania a na vytvorenie novej sociálne i národnostne spravodlivej Česko-Slovenskej republiky.

Hitlerov nástup považoval za vážnu hrozbu pre republiku a celú Európu. Pred zánikom republiky sa rozhodol emigrovať. Politicky odsúdil pakt Ribbentrop – Molotov a bol aj proti útoku Sovietskeho zväzu na Fínsko. Pre tieto názory ho vylúčili z komunistickej strany. Počas londýnskeho exilu vyvíjal politickú a publikačnú činnosť v Česko-slovenskom výbore pre slovanskú vzájomnosť, vo Vseslovanskom výbore a v Slovanskom seminári.

V marci 1950 ho podrobili vykonštruovanej kritike, obvinili z tzv. buržoázneho nacionalizmu, z nepriateľského postoja proti ZSSR a z intelektuálneho pomeru k strane. Odvolali ho z funkcie ministra zahraničných vecí a dali pod trvalý dozor ŠtB. V januári 1951 Clementisa zatkli a v priebehu vyšetrovania preradili z procesu s buržoáznymi nacionalistami do procesu s tzv. protištátnym sprisahateľným centrom Rudolfa Slánskeho. V tomto zinscenovanom procese ho 27. novembra 1952 odsúdili na smrť a 3. decembra 1952 na dvore pražskej väznice v Ruzyni popravili. V roku 1963 ho rehabilitovali...

„Nastali nové časy. Čaká nás veľká slovanská budúcnosť. Plnia sa proroctvá a sny našich slovanských hovoriacich národovcov od Kollára, hlásateľa všeslovanskej literárnej vzájomnosti, cez Šafárika, všeslovansky orientovaného učenca, autora prvých všeslovanských literárnych dejín a Starožitností slovanských, cez jedinečné pokolenie štúrovcov a pošťurovcov až po naše dni.“ Dr. Vladimír Clementis pri zakladaní Vseslovanského združenia v Bratislave (4. júna 1945)

(ib)

Pred 75 rokmi odišiel famóznym kysucký drotár Jozef HOLÁNIK-BAKEĽ Prvý veľký umelec spletaného drôtu

Ján ČOMAJ – Snímky: archív SNN

Ten dom v Dlhom Poli ešte stojí. Na drevenici sa kedysi skvel napís: Jozef Holánik-Bakeľ, prvý umelec pletených košíkov z drôtu. Dlhé Pole, Slovensko. Tu naposledy odložil od seba načatú robotu, že si zdrieme – a už sa nezobudil. Bielovlasý majster s platinovými bajzdy pod nosom, roky rukúce vykrúcanými doširoka. Aj pred ním bolo na Slovensku veľa skvelých drotárov známych vo svete – Juraj Drndúf-Lepiš, Tomáš Kamas, Imrich Dotčár, Alojz Kurucár, Štefan Hunčík, Imrich Krutošík, Pavol Ježišik, Adam Korec, Ivan Kinda a ešte fúra ďalších, ktorých práce prekračovali hranice užitočnosti, ba aj dekoratívnosti, stávali sa teda kumštom. V jeho prácach však funkčnosť úplne ustupuje pred umením. Človek má pocit, že ak funkciu jeho výtvaru využije, znesväti výtvarné dielo.

Majster Holánik-Bakeľ netvoril len z drôtu, aj keď ten bol, pravdaže, základným materiálom jeho výtvorov, drôt – aj postriebný či pozlátený – dopĺňal napríklad plieskami z mosadze, drôt nielen spletal, ale ho aj háčkoval, drotárske háčkovanie si dokonca dal patentovať. Už nebohý guru slovenského drotárstva, historik tohto ojedinelého remesla a unikátneho umenia Karol Guleja v knihe Svet drotárov (Matica slovenská, 1992) o ňom píše: „Robil okrúhle a štvorhranné koše, opatrené malými granátkami a zvončekmi. Práce, ktoré mali filigránsky pôvab, vznikali podľa pletacej a háčkovacej techniky. Háčkovanie bolo jeho vlastným vynálezom, na ktorý dostal patent. (...) Jeho výrobky obdivovali na medzinárodných výstavách. V roku 1909 začal s výzdobou ovocných mís, škatúl na cigarety, kalichov a napodobenín antických váz.“

MAJSTROVE ZAČIATKY

Jozef Holánik-Bakeľ napísal aj svoj životopis, a hoci v knihe rozpráva o tretej osobe, o niekom, koho dobre poznal, človek ľahko zistí, že je to autobiografia či skôr vlastné pamäti. Lahko tak môžeme sledovať jeho dramatický život.

Narodil sa v Dlhom Poli 3. júla 1863. Po vtedy povinných šiestich triedach základnej školy pásol dobytok a pokukoval po drotároch v okolí, keď sa vyberali do sveta alebo vracali späť. Keď mal pätnásť, odišiel s majstrom Čapičikom do Nemecka haziť – po domoch predávať jeho tovar. Dostal však týfus, dva mesiace ležal nevládný v akejsi nemeckej nemocnici pre chudobných, až sa úplne vysilený vrátil domov. Keď ho mama po roku postavila na nohy, prišiel sa k otcovi na drotárske vandrovanie po Poľsku. Predával po domoch a na jarmokoch otcov tovar. Sympatickému chlapčatku sa darilo, že otec sotva stačil vyrábať drôtené košíky, vešičky, sitká a klepce na myši. Na jednom trhu však zrazil krásne drôtené misy na ovocie, podnosy a iné úžasné predmety z drôtu – výrobky neznámeho slovenského drotára, a Jožko sa rozhodol: smelo povedal otcovi, že ho zanechá, postaví sa na vlastné nohy a skúsi takúto krásu robiť aj on. Vtedy mal už dvadsať rokov. A keď mal dvadsaťšesť, založil si vo Varšave veľkú košíkársku drotársku dielňu, ktorá z ušľachtilého drôtu v kombinácii s pocínovaným plechom začala vyrábať nevidane krásne predmety do domácnosti. Na trhu sa okamžite ujali. O päť rokov už mal v dielni dvanásť mladých majstrov, keď oslavovali desiate výročie dielne, bolo ich vyše dvadsať a v roku 1910 pracovalo s Holánikom tridsať drotárov a pár pomocných síl. Okrem toho sa na dielni priživil aj slovenský a poľský hazič, čo pravidelne odoberali Holánikov tovar pre podomový obchod, zásobovanie trhovníkov a železiarske obchody.

ŤARCHA VOJNY

Vtedy vypukla prvá svetová vojna. Všetkých jeho tovarišov ako cudzincov v Poľsku internovali, zostalo mu len pár učňov, ktorí ešte nemali šestnásť rokov a nepodliehali vyhláske o zaistení cudzincov. Chlapcov poslal po okolí, aby vypredali všetok tovar, čo mal na sklade – aj pod cenu, len aby svojich džarkov uživil

Drotár umelec Jozef HOLÁNIK-BAKEĽ pred svojou dielňou v čase, keď sa na „staré kolená“ vrátil zo sveta späť na rodnú postuť.

HOLÁNIKOVA najbližšia rodina v drevenici v Dlhom Poli, na fasáde ktorej mal vystavené všetky významné ocenenia zo svetových výstav.

– na rozlúčku dal každému nejaký groš, rozpredal technické zariadenie dielni, aby sa domov nevrátil s prázdnu rukou, aj tak mu u kupcov prepadlo päťtisíc rubľov. Na tie časy hotový majetok. V roku 1917 sa vrátil do rodnej obce rozhodnutý, že natrvalo – mal už vyše päťdesiatky, a to bol vtedy pokročilý vek – nech si ho rodina aspoň na staré kolená užije. Veď ak zrátal aj džarkovské, teda učňovské roky, v cudzine strávil rovných štyridsať rokov.

Žena, ktorá mu za tie roky povila jedenásť detí, onedlho umrela. A star-núcemu majstrovi sa už nechcelo začínať od nuly. Bol si vedomý, že vie robiť aj inakšie veci ako tie, čo idú na predaj v domácnostiach a na jarmokoch. Veď jeho najkrajšie práce boli už na troch veľkých výstavách! A zo Svetovej výstavy Expo 1911 v Ríme dostal veľkú cenu a zlatú medailu a onedlho dve rovnaké ocenenia z veľtrhu v Rostove na Done!

ZÁVER Z PAMÄTI

Tento čas jeho života azda najlepšie charakterizujú jeho vlastné slová zo spomínanej autobiografie, hoci aj píše o sebe ako o tretej osobe...

„Jozef vo svojom živote pracoval spravodlivo, prial iným, podporoval svojím zárobkom dom a rodinu, zomrelým rodičom dal náhrbné

pomníky, dcéram svadby vystrojil, pozemné majetky nadobudol, budovy nové postavil a staré opravil, poriadok udržoval a s ľuďmi priateľsky nažíval, pracovníkov a sluhoz nekrivdil, za priestupky doma a v cudzine nikdy nebol trestaný, vyše štyridsať rokov vo svete pracoval, nič z toho nepripíjal, náboženstvo, vieru zachoval, v dome pohoršenie nerobil, falošné skutky či podvody neprevádza, je uctený od vyšších úradov, zvolený do obecného zastupiteľstva vyše dvadsaťpäť rokov...“

Takmer každému drotárovi veľmi záležalo aj na tom, aby vec, ktorá vyšla z jeho rúk, hoci by to bola len čistíčka na fajku, klepec na myši alebo vešička na príbory, aj pekne vyzerala. Ale Holánik chcel po celý život viac, hľadal v drôte krásu. A teraz, keď sa mohol rozlúčiť s výrobou užitočných predmetov, chcel sa venovať len jej. Po celý čas videl v drôte to, čo sochár v kameni alebo v kmeni stromu – budúce dielo. A keď ho už netlačila ekonomická potreba ani zodpovednosť za osudy tridsiatich svojich pracovníkov a ich rodín, nechal prehovoriť svoju často potláčanú umeleckú dušu.

GEJZÍR TVORBY

Mal päťdesiatpäť rokov, za sebou veľa krásnych drotárskych diel pre solventnú poľskú a ruskú

Katalóg jedinečných výrobkov majstra HOLÁNIKA.

klientelu aj pre vlastné potešenie, svetové úspechy z výstav, smelo sa teda vrhol na umenie... Uvedomil si, že netreba napodobňovať antické vzory – misy, vázy, amfory, že oveľa bližšie, celkom poruke, v slovenskom ľudovom umení je úžasný zdroj inšpirácie, ktorý má vlastne stále na dosah a pred očami. Pripustil, že môže zušľachťovať drôt galvanizáciou, elektrolytickým postriebrovaním a pozlacovaním, ak tým dielo robí trvácnejším a vzácnejším. Len čo to začal používať, ihneď upútal pozornosť najbohatších – to si všimol už vo varšavskej dielni aj pri úspešnej výstave v roku 1903 v Žiline, keď tlač o ňom napísala: „Jeho drotárske výrobky sú skutočne obdivuhodné (...), jemnosť a elegancia jeho prác ťažko nájde seberovného...“

Tak sa do toho pustil s vervou. A oplátilo sa. Zostali nám po ňom z tohto obdobia najkrajšie výtvarné skvosty z drôtu. Neskôr si na to takto spomína: „Drotárska svetáčka krv zavše nedá človeku pokoja a vabi ho späť k remeslu. Kde-tu niečo vycifrujem z drôtu a zašlem na galvanizáciu do Brna, aby som ukázal, že aj slovenský drotár by bol schopný pokroku, keby mal k tomu priaznivé podmienky. Roku 1929 zašiel som do našej slovenskej mekky – Turčianskeho Svätého Martina. Vošiel som do prvého veľkého domu. Bolo to Slovenské národné múzeum. Ukážem tri kúsky – a na prvý pohľad sa im zapáčili. To mi dodalo chuť a vošiel som do domu, kde je spolok Slovenská práca. Obdivovali môj tovar a kúpili ho pre trvalú výstavu slovenského priemyslu. Ďalej som vchádzal do krásnej novej budovy. Je to štátny ústav pre zvelaďovanie živností na Slovensku. Vyjde vedúci ústavu Z. Urban, Čech, prijme ma vľúdne, tovar milo prezerá a vraví: „Pane dráteníku. Měli bychom něco dělat s vámi a vy s námi. Ve vaší práci vidím kus lidového umění!“ V rozhovore si značil moje poznámky a žiadal, aby som zo všetkého, čo viem, zhotovil po jednom vzorku a poslal mu. Išiel som ďalej. Vidím ešte jeden krásny dom. Štefánikov ústav. A spolok slovenských žien Živena. Zaklopem a vojdem. Otvára mi jeden starší pán, F. Mareš. S dvoma milými dámmi si obzrie tovar, dámy si kúpili dva malé kúsky na ukážku. Poslal som z tej modernej drotárskej práce aj našim Rovňanom do Chicaga, San Francisca, New Yorku a inde...“

ZLATÝ FOND

Už roky sú Holánikove diela súčasťou zlatého pokladu slovenského drotárstva. Dominovali na prvej veľkej slovenskej výstave drotárstva, ktorú pripravil miestny učiteľ v dlhopoľskej škole v roku 1940 a na otvorení bol aj prezident prvej Slovenskej republiky Jozef Tiso, aj na výstave v roku 2007, z ktorej sa stala neskôr trvalá expozícia, a sú večným skvostom v žilinskom múzeu a trvalej expozícii drotárstva, ktoré pred polstoročím v Budatínskom hrade doslova vyšliapal na vrchnosti vtedajší reportér Smeny Vladimír Ferko.

Veľký umelec, vrcholný reprezentant slovenského drotárskeho umenia svojich čias umrel v roku 1942. Pred sedemdesiatimi piatimi rokmi. Aj to bol dôvod ho pripomenúť.

Čachtice sú významným miestom národnej histórie a vlastencov Dúšky z čistých a osviežujúcich prameňov

Dáša MACHALOVÁ – Foto: Marián GEŠPER

„Trebá sa zjednocovať, bo duch spolčovania má tú silu, ktorá vykoná to, k čomu sa jednotlivci nikdy nezmôže. Trebá nám vychovávať a vzdelávať slovenského človeka, aby bol ozajstným človekom.“ Týmto slovom sa Michal Miloslav Hodža prihovril účastníkom sednice 10. augusta 1847 na fare v Čachticiach. Slová odzneli pred sto sedemdesiatimi rokmi, a predsa pri ich čítaní máme pocit, že sú povedané súčasníkom tu a teraz.

Koncom augusta si predstavitelia Matice slovenskej, jej činovníci, členovia a priaznivci pripomenuli v Čachticiach 170. výročie tamojšej slávnej štvrtej sednice spolku Tatrín, kde sa vyše šesťdesiat národovcov dohodlo na prijatí slovenčiny za spisovný jazyk.

Každé pripomenutie si významných udalostí a historických medzníkov v slovenských národných dejinách je prameňom živej vody, pri ktorom ožívame a aspoň na okamih pocítu-

jeme hrdosť a spätosť, ktorá nám je vo všedných dňoch taká vzdialená a nedostupná.

Mestskému odboru Matice slovenskej v Čachticiach pod vedením pred-

sedníčky Ľudmily Palcutovej a blízkeho okruhu jej spolupracovníkov sa darí tieto národné pramene čistiť a ponúkať na osvieženie všetkým, ktorí majú záujem o národné dedičstvo a prejavujú mu

Ťah kráľmi v kráľovskej hre v Králi

Text a foto: Zuzana HRUŠKOVÁ

Čas prázdnin dával príležitosť na organizovanie rôznych podujatí pre deti a mládež. Tak to bolo aj v obci Kráľ, kde v nedeľu 13. augusta 2017 pod záštitou Miestneho odboru Matice slovenskej uskutočnili šachový turnaj. Za zmienku stojí, že s nápadom usporiadať ho prišli najmladší matičiari – dvanásťročný Michal a desaťročný Martin Chalásovci a obaja sa aj aktívne podieľali na jeho

organizácii. V Zborovom dome ECAV v Králi si k šesťdesiatim štyrom poličkám kráľovskej hry zasadli mladší aj starší šachisti v dvoch kategóriách do pätnásť a nad osemnásť rokov. Hra zaujala nielen desiatich súťažiacich, ale aj prítomných priaznivcov šachu, ktorí si zahráli šachové partie nesúťažne. V snahe podporiť záujem mladých o šach sa organizátori rozhodli odmeniť len šachistov

v kategórii do pätnásť rokov, kde bolo poradie:

1. miesto Daniel Ďuriška, 2. Daniel Hruška a 3. Michal Chalás. Vecné ceny im odovzdal Michal Hruška, predseda MO MS. V kategórii starších šachistov sa o prvenstvo podelili Ján Antalík a Igor Ďuriška st., ktorí získali rovnaký počet bodov. Po skončení súťažných partii si to dospeli a nádejní mladí šachisti rozdeli

S nápadom usporiadať šachový turnaj prišli v Králi samotní školáci.

medzi sebou. Aj keď šach mnohí za šport ani nepovažujú, držíme všetkým šachistom z Kráľa palce pri ďalších zápoleniach.

Prvý ročník Folklorných slávností ŠÍRAVA 2017 sa vydaril Matičiari v Kaluži nechcú iba plávať...

Text a foto: Emil ČURMA

Obec Kalužu poznajú všetci návštevníci Zemplínskej šíravy. Je to významné a vyhľadávané rekreačné centrum najmä v letných mesiacoch. Na tú stranu „východniarskeho mora“ budú zrejme od tohto leta vďaka matičiarom prichádzať návštevníci, nielen aby si užili intenzívny slnečný svit a kúpanie sa, ale aj aby navštívili tamojšie folklórne slávnosti, ktoré v auguste napísali svoju prvú kapitolu. Stalo sa tak zásluhou kalužského aktívneho matičného odboru, ktorý vedie predsedníčka Helena Eštoková, a folklórnej skupine Kalužanka s vedúcou Klárou Ficovou.

Folklorne slávnosti Šírava 2017 podporil svoju účasťou aj podpredseda Matice slovenskej Marián GEŠPER, ktorý sa prihovril účastníkom na začiatku tohto podujatia. Na slávnostiach sa zúčastnili aj štyria zástupcovia Slovenskej univerzity Gavrila Romanoviča Deržavina z Macedónska, ktorí boli na Slovensku hosťami Mladej Matice v rámci spolupráce mladej slovenskej inteligencie.

Kalužanka je relatívne „mladý“ súbor. Vznikla pred piatimi rokmi, ale vďaka svojej zanietenosti je o nej čoraz viac počuť. Práve oduševnenie jej členov bolo fundamentom, na ktorom sa začala formovať predstava väčšieho folklórneho podujatia. Zámer sa premenil na skutočnosť, keď vo vrcholiacom lete matičiari v Kaluži v spolupráci s vedením obce, Domom Matice slovenskej v Michalovciach a ďalšími spoluorganizátormi uskutočnili prvý ročník Folklorných slávností Šírava 2017. V pestrom programe mali hlavné slovo domáci z Kalužanky, ale v publiku rezonovali aj tradične skvelé výkony FS Porubjan z Poruby pod Vihorlatom, Zemplínskych Heligonkárov, ženskej speváckej skupiny Harčarki z Pozdišovec a milo prekvapil aj talentovaný harmonikár Samuel Bodnár z Iňačoviec. O dobrú náladu sa tiež postarala Country skupina Betliarske vidly. Organizátori v Kaluži si predsavzali, že urobia všetko preto, aby začatú tradíciu udržali. Už sa tešia na ďalší ročník Folklorných slávností Šírava 2018.

MATICA SLOVENSKÁ
srdečne pozýva na
ODHALENIE BUSTY A TABULE
Jozefovi Miloslavovi Hurbanovi
prvému predsedovi Slovenskej národnej rady
dňa 22.9.2017 (piatok) o 11,00 h., na Hlavnej ul. č. 59, Košice

Súčasťou bude národno-kultúrne pásmo
„Hurbanovci na Above 1849!“
Pod patronátom primátora mesta Košice Richarda Rasiša

MATIČNÉ DEPEŠE

Spomienka na SNP

Obecné úrady v Istebnom a Párnici spoločne s tamojšími odbojarmi a matičiarimi zorganizovali pri príležitosti 73. výročia SNP prechod partizánskym chodníkom z Istebného cez Párnicu na Bralo nad Malou Lučivnou s položením venca pri pamätníku. Takmer šesťdesiatčlenná skupina účastníkov sa potom premiestnila pred pamätník v Lučivnej, kde ich čakali hostia a priami účastníci odboja. Za pekného počasia dobre padlo obcerstvenie, sladkosti pre deti a výborný guláš.

Deň plný zážitkov

Prijemný kultúrno-spoločenský deň prežili nedávno ako jedna rodina matičiari zo Strážskeho v miestnom parku, kde im zaspieval slávny spevácky zbor Rozkvet, krúžok poézie a prózy uviedol literárne pásmo od rodáčky Pauly Sabolovej-Jelínkovej a ako hosť vystúpila s vlastnou tvorbou Magdaléna Milá z Humenného. Krúžok paličkovanvej čipky pripravil výstavu a vedúca krúžku Anna Gajdošová predviedla záujemcom, ako sa splieta pavučina niť na obrázok alebo ornament. Nechýbal vedomostný kvíz, športové súťaže a vďaka finančnému príspevku Matice slovenskej aj čosi chutné pod zub.

Tvorivá škola

Tvorivú školu žurnalistiky 2017 – ateliér fotografie v týchto dňoch prvý raz v histórii doterajších šesťnástich ročníkov usporiadala ÚSZZ v Banskej Štiavnici pod odborným vedením popredného odborníka na fotografiu a žurnalistiku docenta Mariána Pauera pre pätnásť novinárov z krajských médií z ôsmich štátov. Gestorská inštitúcia spoločne s partnermi chce aj takto formou prednášok, tvorivých dielní a neformálnych stretnutí s osobnosťami literatúry, histórie, múzejníctva, pamiatkarstva a umenia priblížiť jeden z najväčších historicko-kultúrnych a vedecko-technických skvostov Slovenska.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Naša ponuka a výzva

Minulý týždeň tĺklo matičné srdce v slovenskom Ríme – v Trnave. Vzdaním holdu prvému kodifikátorovi slovenčiny Antónovi Bernolákovi sme aj za účasti prezidenta Ivana Gašparoviča otvorili štvordňové Národné matičné slávnosti 2017. Tie potom pokračovali množstvom matičných akcií, ktoré sme Trnave a Slovensku ponúkli vďaka desaťmesačným prípravným prácam. Tie z matičnej strany viedol prvý podpredseda MS Viliam Oberhauser a za „domácich“ sa priamo a výdatne angažoval priateľ a zakladajúci člen Matice slovenskej, krajský predseda Tibor Mikuš.

Určitým vrcholom slávností bola konferencia Slovensko v súradniciach času. Vystúpili na nej okrem organizátorov aj rektori troch slovenských univerzít, predstavitelia cirkví, mesta i riaditeľ Štátneho pedagogického úradu Ľudovít Hajduk. Rečníci konštatovali, že Slovensko napriek časom útrap a biedy bolo v dejinách úspešné, obstálo v „súradniciach času“. Ale hovorili aj o aktuálnej situácii a o viziách. Odpoveď na otázku, či slovenský vidiek je naďalej zárukou udržania našich tradícií, nebola veru optimistická. Optimisticky nevyzerá ani situácia s odchodom našich mladých do sveta za prácou. A veľa otázok stojí nad slovenskou budúcnosťou v Európskej únii. A tak deň či dva po zamietnutí našej a maďarskej námietky proti prísťahovaleckým kvótam európskym súdom mali sme príležitosť vysloviť vďaka vláde za čestný boj o našu budúcnosť, podporu a uznanie za ochranu národnostných záujmov. No zároveň sme vládu a predstaviteľov politických strán vyzvali na otvorenú diskusiu o podmienkach nášho členstva v „jadre“ Európskej únie. Ponúkli sme matičnú pôdu na slobodnú diskusiu a posúdenie plusov a mínusov našej novej budúcnosti. My, ktorí sme sa pred dvadsiatimi rokmi podieľali na osamostatnení sa Slovenska, dobre poznáme cenu suverenity. Je veru vyššia ako prípadné krátkodobé medové motúzy.

Ako sa už na to pozerajú naši libertariáni či niektoré z ambasad, náš národ prežil aj ťažké časy útlaku a biedy a napriek tomu zostal národom hrdým na svoje kresťanské a slovanské korene, svoj jazyk, kultúru a zvyky. A myslím si, že hovoríme v mene väčšiny Slovákov: takým národom chceme zostať aj naďalej. V prosperujúcej, ale aj slobodnej a demokratickej Európe.

Na Pustý hrad nad Zvolenom prišli matičiari z celej našej vlasti Jubilejný dvadsiaty piaty národný výstup

Viliam KOMORA – Foto: Lujza KOMOROVÁ

V prvú septembrovú sobotu sa uskutočnil jubilejný dvadsiaty piaty ročník Národného výstupu na Pustý hrad nad Zvolenom. Podujatie zorganizovali mesto Zvolen, Matica slovenská, Občianske združenie Štúrov Zvolen, Turistický oddiel Vpred a ďalší partneri. Výstup sa začal už zrána v Parkovej galérii Ľ. Štúra v centre mesta, kde na jeho otvorenie primátorka mesta Lenka Balkovičová zdôraznila, že Pustý hrad je divom mesta a spája všetkých Zvolenčanov. Tajomník MS Marek Hanuska potom odovzdal pamätne listy predsedu MS trom hlavným spoluorganizátorom podujatia a všetkým účastníkom pripomenul paralelu výstupu štúrovcov na Devín s týmto podujatím.

Program na Pustom hrade otvorili ukázkami výcviku operných dravcov Sokoliari sv. Bavona, pridali sa šermiari zo skupiny historického šermu Vir fortis a prítomných zabávali hudobné produkcie telies Slovak Tango, Rusín Čendeš Orchestra aj špeciálneho hudobného hosťa Balkansambel.

Na jubilejnom národnom výstupe sa stretli matičiari z celého Slovenska. Najpočetnejší boli, pochopiteľne, domáci zo Zvolena i z neďalekej Banskej Bystrice, ale mnohí prišli aj zo Žarnovice, ktorých zorganizoval tajomník MO MS Jozef Piecka, ďalej z Turca a tiež z iných končín našej vlasti. Všetci sa mohli pristiaviť aj pri stánku Matice slovenskej, ktorý ponúkal možnosť zakúpenia kníh z jej vydavateľstva, matičné propagačné materiály aj bezplatné občerstvenie. O dobrú náladu sa starala ľudová hudba Michala Moravčíka. Tieto aktivity neprehliadnuteľne dopĺňala bohatá a vlnková výzdoba Matice slovenskej. Mladší účastníci výstupu si na hrade vyskúšali dobovú lukostreľbu, rôzne hry či zručnosť v remeselných dielňach. Zaujímavým spostením boli historické a archeologické výklady a prezentácie vykopaných artefaktov, ale i brožúr vydaných za pomoci Banskobystrického

Dominantná časť zachovanej hradnej architektúry.

Tajomník Matice slovenskej Marek HANUSKA s mladou návštevníčkou pri matičnom stánku s knižnou a tlačiarskou produkciou podniku Neografia.

samosprávneho kraja od autorov archeológov doc. N. B. Pažinovej a Dr. J. Beljaka, ktorí v rámci Archeologického ústavu SAV a Katedry archeológie Univerzity Konštantína

Filozofa vykonávajú na tomto mieste, ale i na neďalekom Hrade Petuša výskumy už osem rokov. Pravda, cieľené výskumy na Pustom hrade sa začali už koncom 19. storočia a prinašajú čoraz viac dokladov o tom, že na vrchu Javorie nad sútokom Hrona a Slatinky existovalo osídlenie už v mladšej bronzovej dobe a postupne mohutnejúci hradný komplex môže svoju rozlohu vyše štyroch hektárov konkurovať oveľa známejšiemu Spišskému hradu.

Národný výstup na Pustý hrad prilákal matičiarov nielen z okolia Zvolena a Banskej Bystrice, ale i z celej našej vlasti, ktorí si so záujmom pozreli aj publikácie o výsledkoch archeologického výskumu hradu.

Práve takéto podujatia, kde má Matica organizačnú, gestorskú i kooperačnú pozíciu, poukazujú na význam našej najstaršej národnej ustanovizne aj v súčasnosti.

Davidovčania nezabúdajú na sedem frontových týždňov a ich následky Spomínali na ťažké boje s hitlerovcami

Martin FEJKO, riaditeľ Členského ústredia MS

Oslobodzovanie prvých obcí v okrese Vranov nad Topľou sa začalo v novembri 1944 aj po predošlej spolupráci partizánov zo skupiny Čapajev a prenikajúcich sovietskych jednotiek. Prieskum 107. streleckého zboru generála D. V. Gordejeva potvrdil, že pred nimi v Lomnici, Kamennej Porube, Cabove a najmä v Davidove stojí nepriateľ s precízne vybudovanou obranou s mnohými opornými bodmi, čo napovedalo urputné boje. Znepriatelené strany

do nich nasadili aj ťažkú bojovú techniku s raketometmi, so samohybnými a s protitankovými delami, ba i s tankami. Domy v spomínaných obciach sa premenili na palebné ohniská, cesty a prístupy k nim boli zaminované. Rozhodujúce bitky na seba nenechali dlho čakať. V polovici decembra 1944 vojaci 167. streleckej divízie prenikli na východný okraj obce Davidov a zo severozápadnej strany útočil 615. strelecký pluk. Sovietski vojaci využili svoju útočnú iniciatívu a do večera 16. decembra prenikli do Cabova. Nemci však kládli tuhý odpor, lebo za ústup z pozícií im velenie hrozilo zastrelením. Úpome odrážali červenoarmejcov a sami podnikali protiútoky samochodných diel a tankov. Tieto boje na sklonku druhej svetovej vojny boli v okrese Vranov nad Topľou najtvrdšie a vyžiadali si veľa životov. Len v Davidove padlo vyše deväťdesiat sovietskych vojakov, ktorých neskôr pochovali na cintoríne v Michalovciach. V obci celkom zhorelo stodvanásť domov a štyridsaťjedem obydľí bolo poškodených. Davidov sa dočkal oslobodenia 16. decembra

1944, ale vo frontovom pásme bol ešte takmer dva mesiace...

MO MS v Davidove v spolupráci s Oblastným výborom SZPB, obcou Davidov a pod záštitou Veľvyslanectva Ruskej federácie a Prešovského samosprávneho kraja si 27. augusta 2017 – dva dni pred oslavami výročia SNP – vo vedomí významu oslobodenia Slovenska od nacizmu vojakmi Červenej armády pripomenuli udalosť vojnového konfliktu pred sedemdesiatimi rokmi pri zrekonštruovanom pomníku padlých vojakov Červenej armády v Davidove s odhalením nových pamätných tabúl. Matičiarom sa na pietnej spomienke s úmyslom vojny neospievavať, ale pripomenúť jej krvavé obeť a následky prihovoril prvý tajomník Veľvyslanectva Ruskej federácie Dimitrij Alexejevič Rižov, predseda Matice slovenskej Marián Tkáč a honorárny konzul Ukrajiny na Slovensku Stanislav Obický. Na podujatí sa zúčastnili aj poslanci VÚC PSK a mesta Vranov nad Topľou i predstavitelia štátnej správy tohto okresného mesta.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V č. 31 SNN sme sa v súvislosti s úmrtím prof. Štefana Nosáľa pýtali na názov súboru, ktorý sformoval a preslávil s ním slovenský folklór po celom svete. Správna odpoveď – Lúčnica. Spomedzi riešiteľov nášho kvízu sme vyžrebovali týchto výhercov, ktorým pošleme pekné darčeky: Adam Budaj, Košice; Anna Chvojková, Bratislava; Ján Zajac, Nimnica. Počas prvého septembrového víkendú sa v katolíckych chrámoch čítal pastiersky list slovenských biskupov, v ktorom veriacim oznamovali radostnú zvesť blížaceho sa blahorečenia saleziánskeho kňaza, martyra, ktorého bezpečnostné zložky bývalého režimu po zatknutí za prevádzanie iných duchovných osôb cez hranice do Talianska kruto mučili a justičné orgány odsúdili na dvadsaťpäť rokov väzenia, na následky čoho krátko po prepustení z väzenia po trinástich rokoch trestu začiatkom roka 1969 zomrel...

• Napište nám meno tohto „Božieho muža“ – ako naňho spomínajú tí, čo poznali tohto charizmatického kňaza. Svoje odpovede nám pošlite na známu redakčnú adresu do konca septembra 2017.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

16. septembra
– šesťstoštyridsať rokov, čo kráľ Ľudovít I. v roku 1377 položil základný kameň kostola a kláštora pre pustovníkov v Marianke pri Bratislave

– sto päťdesiate piate výročie otvorenia prvého slovenského evanjelického gymnázia v Revúcej (1862)

– štyridsať rokov od podpísania medzištátnej dohody o výstavbe vodných diel Gabčíkovo – Nagymaros; za našu stranu ju podpísal prezident G. Husák, za Maďarov prezident János Kádár a ratifikovali ju oba parlamenty (1977)

17. septembra
– šesťstotridsaťpäť rokov uplynulo od korunovácie uhorskej kráľovnej Márie, snúbenky Žigmunda Luxemburského v Stolínom Belehrade, prvej ženy na našom tróne (1382)

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodil režisér Jozef Bednár, legendárny v spojení divadla s hudbou (1947 – 2013)

– významný slovenský literárny vedec, esejista a germanista Vincent Šabík, člen Spolku slovenských spisovateľov, má osemdesiat rokov

18. septembra
– päťstodvadsať rokov, čo sa stali Bánovce nad Bebravou slobodným mestom (výnosom kráľa Vladislava I. v roku 1497), prakticky zostali poddanými rodu zlodejských rytierov Podmanických – hokejový brankár Peter Budaj má tridsaťpäť rokov

19. septembra
– pred dvesto päťdesiatimi rokmi sa v rodine slovenského zemana a spišského kráľa Vladislava Košuta (1802 – 1891), ktorého maďarskí aristokrati nazývali „rondos tót ügyvéd“ (otrhaný slovenský advokát); v revolučných rokoch 1848 – 1849 sa stal vedúcou osobnosťou maďarských nacionalistov

– desať rokov od smrti famózneho slovenského pilota v druhej svetovej vojne Jána Režňáka (1909 – 2007), ktorý sa dožil úctyhodného veku

20. septembra
– sto päťdesiat rokov, čo sa narodil slovenský ľavicový intelektuál, minister zahraničných vecí ČSR, komunistami obesený Dr. Vladimír Clementis (1902 – 1952)

– stopäť rokov od narodenia dôstojníka slovenskej armády Jána Nálepku (1912 – 1943); v roku 1943 zo Zistovacej divízie prebehol k ukrajinským partizánom a za mimoriadne hrdinstvá mu Najvyšší soviety udelil titul Hrdina Sovietskeho zväzu

– pred deväťdesiatimi rokmi české krajské spolky v USA žiadali zakotviť v Ústave ČSR autonómiu Slovenska (1922)

21. septembra
– stoosemdesiat rokov sa v baniach používajú oceľové laná namiesto konopných; prvé na svete uplietli v roku 1837 vo Vindšachte (v Štiavnických Baniach) v špeciálne zariadenej dielni

22. septembra
– pred tristo piatimi rokmi v Bratislave korunovali Karola III. za nášho kráľa; po slávnosti prešiel ako pútnik do Marianky (1712)

– sedemdesiat rokov od manifestácie partizánov v roku 1947, ktorí sa dožadovali komunistických poriadkov a chceli obesiť predsedu SNR Jozefa Letricha

(jč)